

Σχολή Επιστημών Υγείας και Πρόνοιας

Τμήμα Βιοϊατρικών Επιστημών

Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών

Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία

Παιδαγωγικό τμήμα

Διδρυματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

Παιδαγωγική μέσω Καινοτόμων Τεχνολογιών και Βιοϊατρικών

Προσεγγίσεων

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Αξιοποίηση Σύγχρονων Τεχνολογιών στη Διδασκαλία της Νεοελληνικής
Γλώσσας στο Γυμνάσιο για τη Συμπερίληψη Όλων των Μαθητών-τριών**

POST GRADUATE THESIS

**Utilization of Modern Technologies in the Teaching of Modern Greek Language
in Junior High School (Gymnasium) for the Inclusion of All Students**

ΟΝΟΜΑ ΦΟΙΤΗΤΗ/NAME OF STUDENT

Ελένη Δραμιτινού

Eleni Dramitinou

ΟΝΟΜΑ ΕΙΣΗΓΗΤΗ/NAME OF THE SUPERVISOR

Παναγιώτης Πήλιουρας

Panagiotis Piliouras

ΑΙΓΑΛΕΩ/AIGALEO 2023

Faculty of Health and Caring Professions
Department of Biomedical Sciences
Faculty of Administrative, Financial and Social Sciences
Department of Early Childhood Education and Care

Department of Pedagogy

Inter-Institutional Post Graduate Program
Pedagogy through innovative Technologies and Biomedical approaches

POST GRADUATE THESIS

Utilization of Modern Technologies in the Teaching of Modern Greek Language in Junior High School (Gymnasium) for the inclusion of all students

ELENI DRAMITINOU

21017

mscedt21017@uniwa.gr

FIRST SUPERVISOR

PANAGIOTIS PILIOURAS

SECOND SUPERVISOR

IOANNIS PANAGAKOS

AIGALEO 2023

Επιτροπή εξέτασης

Ημερομηνία εξέτασης: 17/2/2023

Όνόματα εξεταστών

Υπογραφή

1^{ος} Εξεταστής Παναγιώτης Πήλιουρας

2^{ος} Εξεταστής Ιωάννης Παναγάκος

Δήλωση συγγραφέα μεταπτυχιακής εργασίας

Η κάτωθι υπογεγραμμένη Ελένη Δραμιτινού του Χαράλαμπου, με αριθμό μητρώου 21017 φοιτήτρια του Διιδρυματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Παιδαγωγική μέσω Καινοτόμων Τεχνολογιών και Βιοϊατρικών Προσεγγίσεων των Τμημάτων Βιοϊατρικών Επιστημών/ Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία/Παιδαγωγική τμήμα των Σχολών Επιστημών Υγείας και Πρόνοιας/Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής και της Ανώτατης Σχολής Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης, δηλώνω ότι:

«Είμαι συγγραφέας αυτής της μεταπτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος. Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Η Δηλούσα

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση της διπλωματικής μου εργασίας στα πλαίσια των μεταπτυχιακών μου σπουδών, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσους συνέβαλαν στην εκπόνησής της.

Ιδιαίτερα θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Α' επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Πήλιουρα Παναγιώτη για την επιστημονική του καθοδήγηση, τις υποδείξεις του, τις συμβουλές και το ενδιαφέρον που επέδειξε κατά τη διάρκεια της συγγραφής της παρούσας εργασίας, τον Β' επιβλέποντα καθηγητή, κ. Παναγάκο Ιωάννη καθώς και όλους τους καθηγητές του Μεταπτυχιακού Προγράμματος.

Τις πιο θερμές μου ευχαριστίες, αλλά κυρίως την ευγνωμοσύνη μου οφείλω να εκφράσω στην οικογένεια μου για την συμπαράσταση, την υπομονή, την κατανόηση που μου έδειξε καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

Αφιέρωσεις

Στον Ζαννή,
την Ελίνα & την Πέλη μου.

Περίληψη

Η παρούσα εργασία σκοπό έχει να αναδείξει τη συμβολή της ενσωμάτωσης των σύγχρονων τεχνολογιών στο τομέα της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης και ειδικότερα στην αξιοποίησή τους στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας στο Γυμνάσιο. Η σύγχρονη κοινωνία χαρακτηρίζεται από τη ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας η οποία έχει επηρεάσει κάθε πτυχή της ανθρώπινης δραστηριότητας. Στον χώρο της εκπαίδευσης, ο οποίος χαρακτηρίζεται από ετερογένεια, αφού στους κόλπους του περιλαμβάνει άτομα τα οποία προέρχονται από διαφορετικές εθνότητες, έχουν διαφορετικό φύλο, θρησκεία, γλώσσα, πολιτισμό, κουλτούρα, αντιμετωπίζουν μαθησιακές δυσκολίες, έχουν ειδικές ανάγκες ή/και κάποια αναπηρία κ.λπ., τα τελευταία χρόνια φαίνεται πως γίνεται μεγάλη προσπάθεια ώστε η χρήση των σύγχρονων τεχνολογιών να γίνεται με τρόπο συστηματικό και μεθοδικό καθώς η ενσωμάτωση της τεχνολογίας στην εκπαιδευτική διαδικασία συμβάλλει αποτελεσματικά ώστε οι μαθητές να αποκτήσουν όλα εκείνα τα εφόδια και τις δεξιότητες που τους καθιστούν ικανούς πολίτες του 21^{ου} αιώνα. Καθοριστικής σημασίας είναι ο ρόλος των εκπαιδευτικών οι οποίοι θα πρέπει να λάβουν την κατάρτιση και επιμόρφωση σε θέματα που αφορούν όχι μόνο την τεχνολογική εξέλιξη αλλά και των παιδαγωγικών αρχών και θεωριών μάθησης πάνω στις οποίες οφείλουν να στηρίζουν και να σχεδιάζουν τη διδασκαλία τους ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν στις ανάγκες της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης. Σχετικά με το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας στις τρεις τάξεις του γυμνασίου φαίνεται πως υπάρχει ένα πλήθος ψηφιακών μέσων και εργαλείων που μπορούν να υποστηρίξουν τη διδασκαλία του, παρέχοντας πρόσβαση σε έναν τεράστιο όγκο πληροφοριών και γνώσεων τις οποίες ο μαθητής μπορεί να συλλέξει, να οργανώσει, να αξιοποιήσει, να τις αξιολογήσει και με αυτό τον τρόπο να αναπτύξει τη κριτική του σκέψη, το πνεύμα ομαδικότητας και συνεργασίας και όλες εκείνες τις ικανότητες για την επίλυση αυθεντικών προβλημάτων που θα αντιμετωπίσει και στον πραγματικό κόσμο.

Λέξεις κλειδιά: Συμπερίληψη, Συμπεριληπτική Εκπαίδευση, Τεχνολογία της Πληροφορίας και Επικοινωνίας, Ψηφιακά μέσα και εργαλεία, Νεοελληνική Γλώσσα, Παιδαγωγικές αρχές, Θεωρίες Μάθησης

Abstract

The purpose of this paper is to highlight the contribution of the integration of modern technologies in the field of inclusive education and in particular in their utilization in the Modern Greek Language course Junior High School (Gymnasium). Modern society is characterized by the rapid development of technology which has affected every aspect of human activity. In the field of education, which is characterized by heterogeneity, since it includes people who come from different ethnicities, have a different gender, religion, language, culture, culture, face learning difficulties, have special needs and/or a disability, etc., in recent years it seems that a great effort is being made so that the use of modern technologies is done in a systematic and methodical way as the integration of technology into the educational process contributes effectively so that students acquire all those supplies and skills that make them capable citizens of the 21st century. Of decisive importance is the role of teachers, who should receive training and education in matters related not only to technological development, but also to the pedagogical principles and learning theories on which they must base and plan their teaching so that they can meet the needs of inclusive education. Regarding the course of the Modern Greek Language in the three grades of Junior High School (Gymnasium), it seems that there is a multitude of digital media and tools that can support teaching by providing access to a huge amount of information and knowledge that the student can gather, to develop critical thinking, teamwork, and cooperation skills to solve real life problems.

Keywords: Inclusion, Inclusion Education Information and Communication Technology, digital media and tools, Modern Greek Language, Pedagogical principles, Learning Theories

Περιεχόμενα

Δήλωση συγγραφέα μεταπτυχιακής εργασίας	iv
Ευχαριστίες.....	v
Αφιερώσεις.....	vi
Περίληψη.....	vii
Abstract	viii
Συνοτομογραφίες	xi
Πρόλογος.....	1
Κεφάλαιο 1: Σύγχρονες Τεχνολογίες στην Εκπαίδευση του 21ου αιώνα	3
1.1 Μαθητές-πολίτες του 21ου αιώνα	3
1.2 Σύγχρονες τεχνολογίες στο σχολείο του 21ου αιώνα.....	4
1.3 Ο ρόλος του εκπαιδευτικού του 21ου αιώνα	5
1.3 Δυσκολίες ενσωμάτωσης σύγχρονων τεχνολογιών στο ελληνικό σχολείο	7
1.5 Αναγκαιότητα επιμόρφωσης των Εκπαιδευτικών στις ΤΠΕ.....	8
1.6 Επιμόρφωση των Φιλολόγων στις ΤΠΕ	10
Κεφάλαιο 2: Παιδαγωγικές μέθοδοι και θεωρίες μάθηση στην ενσωμάτωση σύγχρονων τεχνολογιών	12
Εισαγωγή.....	12
2.1 Συνειρμική μάθηση	12
2.2 Γνωστικές θεωρίες.....	13
2.3 Εποικοδομισμός.....	15
2.4 Αυθεντική Μάθηση	16
2.5 Συνεργατική Μάθηση.....	18
2.6 Αυτό-κατευθυνόμενη Μάθηση.....	19
2.7 Κονεκτιβισμός.....	20
Κεφάλαιο 3: Συμπεριληπτική Εκπαίδευση και Σύγχρονες Τεχνολογίες	23
3.1 Η έννοια της Συμπερίληψης στην εκπαίδευση	23
3.2 Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας στη συμπεριληπτική τάξη .	25
3.3 Η αξιοποίηση των ΤΠΕ στην πράξη στο πλαίσιο της Συμπεριληπτικής Εκπαίδευσης	26
Κεφάλαιο 4: Διδακτική της Νεοελληνικής Γλώσσας στο Γυμνάσιο	29
4.1 Σκοποί και στόχοι διδασκαλίας της Νέας Ελληνικής Γλώσσας	29
4.2 Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών και το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών για τη Νεοελληνική Γλώσσα	29

4.3 Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών Νεοελληνικής Γλώσσα και ΤΠΕ	30
4.3 Διαφοροποιημένη διδασκαλία.....	32
Κεφάλαιο 5: Ενσωμάτωση σύγχρονων τεχνολογιών στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας.....	32
5.1 Ανοικτοί Εκπαιδευτικοί Πόροι	32
5.1.1 Φωτόδεντρο.....	33
5.1.2 Παραδείγματα μαθησιακών αντικειμένων φωτόδεντρου στη Νεοελληνική Γλώσσα	33
5.1.3 Ψηφιακή Εκπαιδευτική Πλατφόρμα «e-me»	35
5.1.4 Διαδραστικά σχολικά βιβλία	36
5.2 Ανοιχτά Διερευνητικά Περιβάλλοντα.....	37
5.2.1 Σώματα κειμένων	37
5.2.2 Ηλεκτρονικά λεξικά	38
5.3 Ψηφιακά Εργαλεία και Περιβάλλοντα στη Διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας	39
5.3.1 Διαδίκτυο	39
5.3.2 Εφαρμογές Ιστού 2.0	41
5.3.3 Εκπαιδευτικά Wikis	42
5.3.4 Συνεργατική γραφή με Google Docs	44
5.3.5 Διαδραστικός Πίνακας	45
5.4 Λογισμικά γενικού τύπου	47
5.4.1 Επεξεργαστής κειμένου.....	47
5.4.2 Προγράμματα παρουσίασης	49
Κεφάλαιο 6: Αξιοποίηση των Σύγχρονων Τεχνολογιών Μάθησης στη διδακτική πράξη	50
6.1 Βασικά χαρακτηριστικά των ψηφιακών τεχνολογιών μάθησης.....	50
6.2 Πλεονεκτήματα ενσωμάτωσης σύγχρονων τεχνολογιών	52
6.3 Οφέλη ενσωμάτωσης σύγχρονων τεχνολογιών στη συμπεριληπτική τάξη.....	53
Συμπεράσματα	55
Αναφορές	57
Πηγές Εικόνων	63

Συντομογραφίες

Αγγλική ορολογία

Information and Communication Technology
(ICT)

Google Docs (GDs)

Ελληνική ορολογία

Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των
Επικοινωνιών (ΤΠΕ)

Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής
(ΙΕΠ)

Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών (ΑΠΣ)

Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμ-
ματος Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ)

Ανοικτός εκπαιδευτικός πόρος (ΑΕΠ)

Διαδραστικός Πίνακας (ΔΠ)

Ηλεκτρονικά Σώματα Κειμένων (ΗΣΚ)

Πρόλογος

Οι ψηφιακές τεχνολογίες συνδέθηκαν με τον τομέα της εκπαίδευσης από την δεκαετία του 1970, όταν οι πρώτοι προσωπικοί υπολογιστές έκαναν την εμφάνισή τους. Έκτοτε, και ειδικότερα στην εποχή μας, η οποία χαρακτηρίζεται ως εποχή της Ψηφιακής Επανάστασης και Κοινωνία της Ψηφιακής Γνώσης, η ενσωμάτωση των τεχνολογιών στην εκπαίδευση αποτελεί πεδίο συστηματικής ενασχόλησης και προβληματισμού που αφορά ακαδημαϊκούς, φοιτητές, εκπαιδευτικούς, σχεδιαστές προγραμμάτων σπουδών κ.λπ. (Τζιμογιάννης, 2019).

Η συμπερίληψη ως έννοια έκανε την εμφάνιση της στις αρχές της δεκαετίας του '90, όταν η παροχή ίσων ευκαιριών και συμμετοχής σε όλους τους τομείς της κοινωνίας σε όλα τα άτομα που αντιμετωπίζουν κάποιου είδους αναπηρία αποτελούσε επιτακτική ανάγκη. Σύμφωνα με την Unesco (1994), η συμπεριληπτική εκπαίδευση αποτελεί «έναν συνεχή αγώνα για τη δημιουργία ενός σχολείου που θα βασίζεται στην αρχή της ισοτιμίας με σκοπό να ανταποκριθεί αποτελεσματικά στα δικαιώματα και στις ανάγκες όλων των παιδιών ανεξαρτήτου φύλου, νοητικής ή σωματικής ικανότητας, εθνικότητας, κοινωνικοοικονομικού επιπέδου, χρώματος του δέρματος ή και χρώματος των ματιών».

Η ενσωμάτωση των σύγχρονων τεχνολογιών τίθεται ως πυλώνας στη βάση όλων των σύγχρονων εκπαιδευτικών πολιτικών με σκοπό τον σχεδιασμό της εκπαίδευσης εκείνης, η οποία θα προετοιμάσει τους μαθητές-μελλοντικούς σπουδαστές αλλά κυρίως θα τους καταστήσει ενεργούς πολίτες της κοινωνίας του 21ου αιώνα, με τέτοιο τρόπο ώστε να αποκτήσουν όλα εκείνα τα εφόδια τα οποία θα τους προσδώσουν όλες εκείνες τις ικανότητες, να αντιμετωπίσουν οποιαδήποτε πρόκληση σε μια νέα εποχή γεμάτη πληροφορίες, γνώσεις και καινοτομίες, κάθε πτυχή της οποίας επηρεάζεται από τη ραγδαία ψηφιακή και τεχνολογική εξέλιξη (Κουτσογιάννης, 2011).

Ανάλογα με τους πόρους που διαθέτει κάθε χώρα επενδύει στο χώρο της εκπαίδευσης, με την Ελλάδα να κινείται σε αυτήν ακριβώς την κατεύθυνση, αγοράζοντας πληθώρα τύπων υπολογιστικών τεχνολογιών και λογισμικών, επιμορφώνοντας το εκπαιδευτικό προσωπικό, αναπροσαρμόζοντας τα προγράμματα σπουδών σύμφωνα με τις ανάγκες της εποχής, δίνοντας ιδιαίτερη βαρύτητα στο ερευνητικό τομέα με μεγάλο αριθμό μελετών και επιστημονικών κειμένων να δημοσιεύονται σε έγκριτα περιοδικά και βιβλία να κυκλοφορούν από έγκυρους εκδοτικούς οίκους (Kress, 2000).

Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών συμβάλλει στην δημιουργία ενός εκπαιδευτικού δυναμικού με υψηλά προσόντα, εξειδίκευση στις σύγχρονες εκπαιδευτικές προσεγγίσεις και μεθόδους διδασκαλίας με εποικοδομητική ενσωμάτωση των ψηφιακών μέσων (Κουτσογιάννης, 2017), αν και έρευνες δείχνουν πως ακόμα μεγάλος αριθμός εκπαιδευτικών εντάσσει ελάχιστα τις Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) στην διδακτική πράξη. Ο όρος ΤΠΕ χρησιμοποιείται για να δηλώσει την καινοτόμο χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών σε διάφορους τομείς της ζωής του ανθρώπου. Στον τομέα της εκπαίδευσης, παρατηρείται πως πολλές φορές οι ΤΠΕ χρησιμοποιούνται καθαρά υποστηρικτικά με σκοπό απλά το εμπλουτισμό της παραδοσιακής διδασκαλίας και όχι την εμπλοκή των μαθητών στις δραστηριότητες εκείνες που θα τους βοηθήσουν να εξασκήσουν τις δεξιότητες τους, να εμπλακούν σε δραστηριότητες διερεύνησης, δημιουργικότητας αλλά και συνεργασίας. Υπάρχει μάλιστα δυσκολία εκ μέρους των εκπαιδευτικών να συνδέσουν τις γνώσεις και τις δεξιότητες της τεχνολογίας με αυτές της παιδαγωγικής αλλά και του περιεχομένου το οποίο διδάσκουν, κυρίως όταν πρέπει να σχεδιάσουν δραστηριότητες οι οποίες στηρίζονται στις ΤΠΕ (Τζιμογιάννης, 2019).

Λαμβάνοντας επομένως υπόψιν, αφενός πως η εκπαίδευση του 21ου αιώνα οφείλει να καλλιεργήσει τις γνώσεις και τις δεξιότητες εκείνες που θα κινητοποιήσουν τους μαθητές να διερευνούν, να στέκονται κριτικά σκεπτόμενοι στις καταστάσεις, να μοιράζονται τις ιδέες και τις απόψεις τους, να αλληλοεπιδρούν και να συνεργάζονται για την επίλυση προβλημάτων σε αυθεντικά περιβάλλοντα μάθησης, να καινοτομούν, υιοθετώντας στάσεις για δια βίου μάθηση, και αφετέρου πως οι σύγχρονες τεχνολογίες αποτελούν το κατεξοχήν εργαλείο το οποίο έχει τη δυνατότητα να προάγει την παιδαγωγική σκέψη, να μετασχηματίσουν τη μάθηση και την εκπαιδευτική διαδικασία και εν τέλει να υπηρετήσει όλα όσα ορίζει η κουλτούρα της μάθησης του 21ου αιώνα (Kalantzis & Cope, 2013), επιχειρείται μέσω της παρούσας εργασίας να παρουσιαστεί πως η ενσωμάτωση των ψηφιακών τεχνολογιών μπορούν να αξιοποιηθούν στο μάθημα της νεοελληνικής γλώσσας στις τάξεις του γυμνασίου και να αναδειχθεί η συνεισφορά τους κατά τη διδασκαλία (Ντίνιας & Ευθυμία Γιώτη, 2016).

Κεφάλαιο 1: Σύγχρονες Τεχνολογίες στην Εκπαίδευση του 21ου αιώνα

1.1 Μαθητές-πολίτες του 21ου αιώνα

Ζώντας σε μια εποχή με ραγδαίες εξελίξεις σε όλους τους τομείς της ζωής, τίθεται εύλογα το ερώτημα ποια εκπαίδευση πρέπει να λάβουν τα παιδιά και σε τι είδους σχολεία πρέπει να φοιτούν, ώστε να έχουν όλα εκείνα τα εφόδια, καθοριστικά για το μέλλον τους. Η απάντηση στον ανωτέρω προβληματισμό είναι δύσκολο να δοθεί καθώς ο κόσμος αλλάζει με τρομακτικούς ρυθμούς οπότε είναι δύσκολο να προβλεφθεί ακόμα και το κοντινό μέλλον.

Η εκπαίδευση διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο τόσο στην οικοδόμηση του μέλλοντος όσο και στη διαμόρφωση του κόσμου στον οποίο θα ζήσουν οι επερχόμενες γενιές. Για αυτόν ακριβώς τον λόγο κάθε χώρα επενδύει στην εκπαίδευση με γνώμονα την ανάπτυξη, την πρόοδο, την επίτευξη της κοινωνικής κινητικότητας και της εξάλειψης της κοινωνικής ανισότητας σε έναν κόσμο συνεχώς μεταβαλλόμενο, στον οποίο οι πολίτες πρέπει να προσαρμοστούν, υιοθετώντας στάσεις και συμπεριφορές ανάλογες με αυτό που προστάζει η νέα πραγματικότητα όπως αυτή διαμορφώνεται τον 21ο αιώνα.

Η σύγχρονη εποχή, η λεγόμενη Κοινωνία της Γνώσης αλλά και της καινοτομίας, αναζητά άτομα με προσόντα διαφορετικά από αυτά που διέθεταν οι άνθρωποι του 20ου αιώνα. Σήμερα γίνεται λόγος για τις δεξιότητες του 21ου αιώνα, οι οποίες εξαιτίας της διαρκούς εξέλιξης της τεχνολογίας αποκτούν νέο περιεχόμενο και χαρακτηριστικά (Θωμά, Καραφωτιά, & Τζοβλά, 2018). Οι εργαζόμενοι παραδείγματος χάριν, πλέον έχουν στην διάθεσή τους τεχνολογικά μέσα, υπολογιστές, υπηρεσίες διαδικτύου τα οποία εξελίσσονται συνεχώς, έχουν διεισδύσει στον χώρο εργασίας τους, προσφέροντάς τους απίστευτες δυνατότητες παραγωγής και εξέλιξης (Τζιμογιάννης, 2019).

Ανέκαθεν η εκπαίδευση προσανατολιζόταν στην επίτευξη δύο στόχων: αφενός στην επιτυχημένη και καταξιωμένη επαγγελματική αποκατάσταση και αφετέρου στην κοινωνική κινητικότητα και ένταξη. Επομένως το σύγχρονο σχολείο θέτει ως πρωτεύοντα στόχο την προετοιμασία όλων των μαθητών-αυριανών πολιτών του 21ου αιώνα προκειμένου να ανταποκριθούν σε οποιαδήποτε πρόκληση και να εκμεταλλευτούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο όλα όσα τους προσφέρονται (Θωμά, Καραφωτιά, & Τζοβλά, 2018).

Τίθεται όμως ο προβληματισμός αναφορικά με το πώς ένα εκπαιδευτικό σύστημα το οποίο έχει διαμορφωθεί σύμφωνα με τις αντιλήψεις, ανάγκες, γνώσεις μιας

προηγούμενης εποχής μπορεί να ανταποκριθεί στις σύγχρονες εκπαιδευτικές απαιτήσεις της ψηφιακής εποχής του 21ου αιώνα και να εκπαιδεύσει τους σημερινούς μαθητές και αυριανούς πολίτες, φοιτητές, ακαδημαϊκούς, επιστήμονες, επαγγελματίες, κλπ.

Αποστολή του σχολείου του 21ου αιώνα για την διαμόρφωση των πολιτών του 21ου αιώνα θα πρέπει να τεθεί η παροχή γνώσεων στους μαθητές και απόκτηση δεξιοτήτων οι οποίες θα τους φανούν χρήσιμες, τις οποίες θα εφαρμόζουν για την αντιμετώπιση και επίλυση αυθεντικών προβλημάτων σε υπαρκτά περιβάλλοντα, του πραγματικού κόσμου και όχι κατασκευασμένων εντός σχολικού πλαισίου. Επίσης, μέλημα του σχολείου θα πρέπει να γίνει η διαμόρφωση μαθητών με ανεπτυγμένη την κριτική σκέψη, οι οποίοι θα μπορούν να αναζητούν πληροφορίες και γνώσεις, να τις κατακτούν και να μπορούν να διακρίνουν ποια είναι χρήσιμη και ποια όχι ανάλογα την περίπτωση, να μπορούν να τις συσχετίσουν με άλλες, να ερευνούν, να δίνουν λύσεις στα διάφορα ζητήματα και εν τέλει να καινοτομούν.

Επομένως, η σχολική εκπαίδευση θα πρέπει να μείνει αυστηρά προσηλωμένη στο να βοηθήσει όλους ανεξαρτήτως τους μαθητές να αναπτύξουν πολύπλευρα τις δεξιότητες τους, ώστε να μπορεί μελλοντικά να γίνει λόγος για πολίτες οι οποίοι θα έχουν ενεργή συμμετοχή σε όλους τους τομείς της κοινωνίας, με ανεπτυγμένη την κριτική σκέψη και ικανότητα, οι οποίοι θα είναι σε θέση να ερευνούν, να συνεργάζονται και να επιλύουν προβλήματα σε πραγματικές συνθήκες ζωής.

1.2 Σύγχρονες τεχνολογίες στο σχολείο του 21ου αιώνα

Πολύ συχνά οι ΤΠΕ αντιμετωπίζονται ως ένα καινοτόμο εκπαιδευτικό πρόγραμμα το οποίο εξυπηρετεί συγκεκριμένες εκπαιδευτικές πολιτικές σε εθνικό αλλά και διεθνές επίπεδο, κυρίως ως ένα πρόσθετο και εντυπωσιακό μέσο το οποίο ενισχύει τις παραδοσιακές πρακτικές διδασκαλίας. Η αντίληψη αυτή θα πρέπει να θεωρείται παρωχημένη, αφού οι σύγχρονες τεχνολογίες έχουν καταφέρει να κάνουν το άτομο να αντιμετωπίζει τη γνώση διαφορετικά αφού ο τρόπος πρόσβασης στην γνώση και τη μάθηση είναι πλέον ευκολότερη. Για αυτό ακριβώς και η ενσωμάτωση των ΤΠΕ αποτελεί τη βασική προϋπόθεση για μεταρρύθμιση και αλλαγή των εκπαιδευτικών συστημάτων των 21ου αιώνα. Άλλωστε όλα τα σύγχρονα προγράμματα σπουδών, όπως και το Ψηφιακό Σχολείο 2011, αντιμετωπίζουν τις σύγχρονες τεχνολογίες ως το μέσο εκείνο το οποίο λειτουργεί υποστηρικτικά αλλά και

ενισχυτικά ώστε οι μαθητές να στέκονται κριτικά σκεπτόμενοι, να αποκτούν καινούργιες γνώσεις με αποτέλεσμα οι σημερινοί ενεργοί μαθητές να γίνουν οι αυριανοί πολίτες του κόσμου, οι οποίοι θα συμμετέχουν ενεργά σε κάθε πτυχή της κοινωνικής αλλά και οικονομικής ζωής (Ψηφιακό Σχολείο, 2011).

Η ανωτέρω σκέψη αποδεικνύεται πρώτα από όλα από το γεγονός όλα τα μέσα και τα περιβάλλοντα που παρέχουν οι ΤΠΕ δίνουν τη δυνατότητα στον άνθρωπο να έχει απλούστερη πρόσβαση στις πληροφορίες, στη συλλογή, στην ανάλυση, στην αναπαραγωγή, στον διαμοιρασμό και την αξιοποίησή τους. Υπάρχει η άποψη ότι ο ανθρώπινος εγκέφαλος μπορεί να συγκρατήσει συγκεκριμένο όγκο πληροφοριών, όταν σήμερα ο όγκος της πληροφορίας είναι τεράστιος. Για αυτόν ακριβώς τον λόγο φαίνεται πως το μοντέλο της συσσώρευσης των γνώσεων σύμφωνα με το οποίο η γνώση αποκτάται μέσω της αποστήθισης είναι ξεπερασμένο. Οι μαθητές σήμερα στα πλαίσια της βασικής τους εκπαίδευσης μπορούν να αποκτήσουν νέες δεξιότητες: αναζήτησης, συγκέντρωσης πληροφορίας, αξιολόγησης της έγκυρης και της αξιόπιστης, την οργάνωση των πληροφοριών για την επίλυση προβλημάτων (Τζιμογιάννης, 2019).

1.3 Ο ρόλος του εκπαιδευτικού του 21ου αιώνα

Η εκπαιδευτική πολιτική, αν και έχει κάνει αξιόλογες προσπάθειες τόσο στην επιμόρφωση και την προετοιμασία του εκπαιδευτικού προσωπικού, όσο και την ανάπτυξη των εκπαιδευτικών ψηφιακών υποδομών και πόρων στα σχολεία, οι εκπαιδευτικοί φαίνεται να αποφεύγουν την ενσωμάτωση και την αποτελεσματική χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών κατά τη διδασκαλία τους. Μάλιστα κατά την προηγούμενη δεκαετία παρατηρήθηκε μεγάλη απόκλιση στον βαθμό που έκαναν χρήση των τεχνολογικών μέσων που έκαναν οι μαθητές σε σχέση με αυτή που έκαναν οι εκπαιδευτικοί. Αυτό μπορεί να οφείλεται στο γεγονός πως οι εκπαιδευτικοί στα μαθητικά τους χρόνια αλλά και κατά τη διάρκεια των πανεπιστημιακών τους σπουδών δεν είχαν εμπλακεί με την τεχνολογία και δεν απέκτησαν την μαθησιακή εκείνη εμπειρία η οποία στηρίζεται στις ΤΠΕ (European Commission, 2014).

Πολύ σημαντικό ρόλο για την ουσιαστική αλλά και αποτελεσματική ενσωμάτωση των ΤΠΕ διαδραματίζουν οι στάσεις, οι αντιλήψεις αλλά και οι δεξιότητες που έχουν αποκτήσει και εφαρμόζουν οι εκπαιδευτικοί κατά τη διδακτική πράξη, οι οποίες διαμορφώνονται ανάλογα με τις ανάγκες, τα χαρακτηριστικά και τις δυνατότητες των μαθητών στο

εκάστοτε σχολικό περιβάλλον, τα ψηφιακά μέσα τα οποία έχουν στη διάθεσή τους. Φαίνεται πάντως πως οι εκπαιδευτικοί ακολουθούν τον παραδοσιακό τρόπο διδασκαλίας χρησιμοποιώντας υποστηρικτά τις ΤΠΕ, όπως για παράδειγμα κάνουν την διάλεξη τους στην τάξη εμπλουτίζοντας την με την προβολή παρουσιάσεων (Koh & Chai, 2014).

Τίθεται επίσης ζήτημα για το παιδαγωγικό υπόβαθρο, τις γνώσεις, τις δεξιότητες αλλά και όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά τα οποία πρέπει να διαθέτουν οι εκπαιδευτικοί, ώστε να μπορεί να γίνει λόγος για χρήση των ΤΠΕ στην τάξη με τρόπο δημιουργικό και αποτελεσματικό και να επιτευχθούν όλοι οι επιδιωκόμενοι μαθησιακοί στόχοι. Δεν είναι λίγοι οι εκπαιδευτικοί οι οποίοι αδυνατούν να αντιληφθούν τις δυνατότητες που παρέχουν οι σύγχρονες τεχνολογίες. Δεν τις αντιμετωπίζουν ως εργαλείο μάθησης και καλλιέργειας δεξιοτήτων. Τείνουν περισσότερο στο να τις θεωρούν ως ένα συμπληρωματικό εργαλείο το οποίο εξυπηρετεί τις ανάγκες του παραδοσιακού μαθήματος και δεν αντιλαμβάνονται ότι είναι το μέσο που εξυπηρετεί την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, των ικανοτήτων (Koh & Chai, 2014)

Αξίζει επίσης να αναφερθεί πως ένας μεγάλος αριθμός μελετών τονίζει πόσο σημαντικό είναι οι παρεμβάσεις των εκπαιδευτικών κατά την διδακτική διαδικασία να είναι αποτέλεσμα δικού τους σχεδιασμού υποστηριζόμενες από παιδαγωγικές αρχές, τα κατάλληλα τεχνολογικά μέσα αλλά γνώσεις του αντικειμένου που πρόκειται να διδάξουν (Chai, Koh, & Tsai, 2013).

Η συνεχής εξέλιξη των ψηφιακών τεχνολογιών έχει δημιουργήσει το μαθησιακό περιβάλλον όπου ο εκπαιδευτικός καλείται να υιοθετήσει νέους ρόλους. Σε περιβάλλον όπου σχεδιάζονται οι εκπαιδευτικές στρατηγικές εκείνες που ενσωματώνουν τις ΤΠΕ, ο εκπαιδευτικός γίνεται σχεδιαστής της μαθησιακής διαδικασίας, διαμεσολαβητής, καθοδηγητής και υποστηρικτής των μαθητών του, συμμετέχει ο ίδιος στη μάθηση, αξιολογεί αλλά και ερευνά. Τίθεται επομένως ως βασικό και επιδιωκόμενο ζητούμενο για την αποτελεσματική ενσωμάτωση των συγχρόνων τεχνολογιών επιμόρφωση των εκπαιδευτικών αλλά και η διαρκής υποστήριξη και ενίσχυση τους

Η επιμόρφωση του εκπαιδευτικού δεν είναι έργο το οποίο έχει αναλάβει εξολοκλήρου η πολιτεία, το οποίο πρέπει ο ίδιος να αναμένει να συμβεί. Ο σύγχρονος εκπαιδευτικός με τα μέσα που του προσφέρονται, αφού πλέον διατίθενται προγράμματα μάθησης και επιμόρφωσης εξ αποστάσεως, με πολύ σημαντικά εργαλεία το διαδίκτυο και οι υπηρεσίες Ιστού 2.0 μπορεί στις μέρες μας να αναπτύξει τη συλλογική του σκέψη, τις

γνώσεις του μέσα ακόμα και από ηλεκτρονικές κοινότητες μάθησης. Τα μέσα αυτά, εκτός από την κατάρτιση του εκπαιδευτικού και την αναβάθμιση του εκπαιδευτικού έργου, δίνουν την δυνατότητα για επικοινωνία με άλλους εκπαιδευτικούς αλλά και επιστήμονες και φορείς άλλων ειδικοτήτων, για ανταλλαγή απόψεων σε θέματα που αφορούν παιδαγωγικές ιδέες, αρχές και πρακτικές, για διερεύνηση και αλληλεπίδραση (Tsiotakis & Jimoyiannis, 2016).

1.3 Δυσκολίες ενσωμάτωσης σύγχρονων τεχνολογιών στο ελληνικό σχολείο

Η ενσωμάτωση των ΤΠΕ κατά την εκπαιδευτική διαδικασία εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την στάση και την αντίληψη που έχουν διαμορφώσει οι εκπαιδευτικοί για τις σύγχρονες τεχνολογίες σχετικά με τα οφέλη που αυτές προσφέρουν στον εκπαιδευτικό σχεδιασμό και πρακτικές που εφαρμόζουν στην τάξη. Οι ίδιοι μάλιστα επηρεάζουν σημαντικά και τους μαθητές στην αποδοχή ή μη των ΤΠΕ ως χρήσιμο εργαλείο που προάγει τη μάθηση.

Οι στάσεις και οι αντιλήψεις που έχουν υιοθετήσει οι εκπαιδευτικοί πάνω στα εκπαιδευτικά ζητήματα και κατ' επέκταση των συμπεριφορών και των πεποιθήσεων που έχουν διαμορφώσει βρίσκονται σε πλήρη συνάρτηση με τις επιλογές που κάνουν στον σχεδιασμό και τις διδακτικές πρακτικές που ακολουθούν στην σχολική τάξη. Επομένως οι στάσεις αυτές επηρεάζουν εάν τελικά θα ενσωματώσουν τις ΤΠΕ στη διδασκαλία τους.

Σειρά ερευνών έχουν δείξει πως οι εκπαιδευτικοί αντιμετωπίζουν τις ΤΠΕ ως ένα πολύ χρήσιμο εργαλείο και είναι δεκτικοί στο να αποκτήσουν όλες τις γνώσεις που τους καθιστούν ικανούς να τις χρησιμοποιήσουν στο μάθημά τους (Holden, Ozok, & Rada, 2008). Εντούτοις είναι λίγοι αυτοί που τελικά ενσωματώνουν τις ΤΠΕ κατά τη μαθησιακή διαδικασία καθώς ενώ γνωρίζουν την αξία της χρήσης τους, δεν πιστεύουν ότι τελικά βοηθούν στην ενίσχυση και την βελτίωση των μαθητών τους. Χρησιμοποιούν επομένως τα διάφορα ψηφιακά μέσα περισσότερο συμπληρωματικά στην παραδοσιακή διδασκαλία, όπως για παράδειγμα για την δημιουργία φυλλαδίων με ασκήσεις ή διαγωνίσματα, αναζήτηση πληροφοριών από το διαδίκτυο στα πλαίσια κάποιας εργασίας κλπ.. Επομένως οι αντιλήψεις, οι στάσεις αλλά και η ικανότητες των εκπαιδευτικών είναι καθοριστικής σημασίας για το αν τελικά θα ενσωματωθούν και αξιοποιηθούν οι ΤΠΕ στη σχολική τάξη το

οποίο καθορίζεται από τους ακόλουθους παράγοντες: ατομικούς, σχολικούς, παιδαγωγικούς και υποστηρικτικούς.

Πιο αναλυτικά, σχετικά με τους ατομικούς παράγοντες φαίνεται πως αυτοί έχουν να κάνουν με τη διδακτική εμπειρία, την ειδικότητα, την σχολική βαθμίδα, τις δεξιότητες που έχουν αναπτύξει πάνω στη χρήση των ψηφιακών μέσων, την επιμόρφωση, την επιφυλακτικότητα που έχουν για τις ΤΠΕ όσον αφορά την αποτελεσματικότητά τους.

Οι σχολικοί παράγοντες που επηρεάζουν τους εκπαιδευτικούς και καθορίζουν τις στάσεις και τις αντιλήψεις τους σχετίζονται κυρίως με εκπαιδευτικές πρακτικές παραδοσιακής διδασκαλίας τις οποίες είναι συνηθισμένοι να ακολουθούν. Στην σχολική τάξη τις περισσότερες φορές γίνεται μετωπική διδασκαλία, σκοπός είναι η μετάδοση γνώσεων στους μαθητές ώστε να καλυφθεί η ύλη που ορίζεται από το πρόγραμμα σπουδών, για την προετοιμασία τους για το διαγώνισμα ή τις εξετάσεις, συνήθως μέσα από την μελέτη του σχολικού εγχειριδίου (Jimoyiannis & Komis, 2006).

Διαπιστώνεται επίσης όχι μόνο η έλλειψη του παιδαγωγικού πλαισίου το οποίο θα βοηθήσει στο να ενταχθούν οι ΤΠΕ κατά τη διδακτική πράξη, αλλά και η ύπαρξη εμποδίων τα οποία δυσκολεύουν ή και αποτρέπουν τους εκπαιδευτικούς να κάνουν χρήση τους. Τα εμπόδια αυτά διακρίνονται σε δυο τάξεις, πρώτη και δεύτερη. Τα εμπόδια της πρώτης τάξης σχετίζονται με θέματα διοικητικού χαρακτήρα, όπως επιμόρφωσης, έλλειψης υλικοτεχνικών μέσων κ.λπ., ενώ τα δεύτερης τάξης σχετίζονται με το παιδαγωγικό και επιστημολογικό υπόβαθρο των διδασκόντων (Ertmer, 2005).

1.5 Αναγκαιότητα επιμόρφωσης των Εκπαιδευτικών στις ΤΠΕ

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η σύγχρονη εποχή χαρακτηρίζεται ως «Κοινωνία της πληροφορίας» για αυτό και όλοι οι εργαζόμενοι, είτε στον ιδιωτικό είτε στον δημόσιο τομέα για την εύρεση εργασία ως προαπαιτούμενο προσόν οφείλουν να διαθέτουν γνώσεις χειρισμού υπολογιστή και όλων των μέσων επικοινωνίας που προσφέρει η τεχνολογία. Επομένως, αυτό ακριβώς το γεγονός αποτελεί έναν ακόμα λόγο για την εισαγωγή των ΤΠΕ στον τομέα της εκπαίδευσης, ώστε οι μαθητές να λάβουν την κατάλληλη εκπαίδευση, εξοικείωση και γνώσεις σε θέματα πληροφορικής και τεχνολογίας.

Για να μπορέσει αυτό να υλοποιηθεί θα πρέπει να γίνουν μετασχηματισμοί ριζικοί και συντονισμένοι με την προϋπόθεση οι εκπαιδευτικοί, οι οποίοι έχουν πρωταγωνιστικό

ρόλο και έργο στην εκπαιδευτική διαδικασία να λάβουν την κατάλληλη επιμόρφωση πάνω στις καινοτόμες τεχνολογίες. Αυτό σημαίνει πως τα επιμορφωτικά προγράμματα που θα παρακολουθήσουν θα τους ωφελήσουν σε τέτοιο βαθμό ώστε, αφού έχουν τα απαραίτητες γνώσεις για τις τελευταίες τεχνολογικές εξελίξεις, να μπορούν τις εντάξουν στη διδασκαλία τους, να επιλέξουν τις κατάλληλες ανάλογα με τις ανάγκες και τις δυνατότητες των μαθητών τους, να αξιολογούν τη συμβολή της και να αναπροσαρμόζουν τη χρήση τους ανάλογα με τα αποτελέσματα των επιδιωκόμενων στόχων.

Η επιμόρφωση για να είναι αποτελεσματική θα πρέπει να αποτελεί μια συστηματική και διαρκή προσπάθεια εκ μέρους των εκπαιδευτικών για αλλαγή νοοτροπίας και κουλτούρας σε θέματα τεχνολογικής εκπαίδευσης επιδιώκοντας τη συνεχή επαγγελματική εξέλιξη. Η επιμόρφωση δεν θα πρέπει να γίνεται στα πλαίσια κάποιων υποχρεωτικών ή προαιρετικών παρακολουθήσεων σεμιναρίων, πρέπει να είναι συνειδητή επιλογή για την απόκτηση νέων γνώσεων.

Οι ακαδημαϊκές γνώσεις που έχουν αποκτήσει οι εκπαιδευτικοί αποτελούν θεωρητικά τη βάση στην οποία στηρίζουν τις πρακτικές που ακολουθούν στη διδασκαλία τους. Μέσω της επιμόρφωσής τους σε θέματα που αφορούν την χρήση και ενσωμάτωση των ΤΠΕ στη διδακτική πράξη, εξελίσσονται ως επαγγελματίες και οι γνώσεις που αποκτούν ενδεχομένως να τους κάνουν να αλλάξουν τις πρακτικές που μέχρι πρότινος εφαρμόζαν στη διδασκαλία τους. Μάλιστα κατά τον τρόπο αυτό θα μπορέσουν να οικοδομήσουν σχέσεις ουσιαστικές με τους μαθητές τους που θα στηρίζονται στην επικοινωνία (Kozma, 2005). Οι αρχές που στηρίζουν την ανωτέρω προσέγγιση σύμφωνα με τους Roblyer & Doering (2014) είναι οι ακόλουθες και επισημαίνουν πως:

- Οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να επιδιώκουν την επιμόρφωση με σκοπό την αυτοβελτίωση και απόκτηση των δεξιοτήτων εκείνων που τους βοηθούν να κατανοήσουν τις ανάγκες των μαθητών και να εφαρμόσουν τις πρακτικές διδασκαλίας κατά την ενσωμάτωση των ΤΠΕ.
- Θα πρέπει να μπορούν συνταιριάζουν τις θεωρίες μάθησης με τις διδακτικές πρακτικές.
- Να μπορούν να χρησιμοποιούν από τις προηγούμενες πρακτικές αξιοποίησης των ΤΠΕ τις πιο θετικές και χρήσιμες χωρίς να τις απαξιώνουν όταν προκύψει μια νέα, η οποία δεν σημαίνει ότι είναι πιο αξιόλογη και χρήσιμη από την παλιότερη. Να μάθουν να διατηρούν από τις παλιές τεχνικές ενσωμάτωσης των ΤΠΕ στη

διδασκαλία τις θετικότερες και να μην τις απορρίπτουν αμέσως μόλις προκύπτει μια νέα στρατηγική, που δεν είναι και απαραίτητα καλύτερη από την παλιά.

- Οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να μπορούν να συνδυάζουν γνώσεις τεχνολογίας, παιδαγωγικής και περιεχομένου του γνωστικού αντικείμενου που καλούνται να διδάξουν. (Roblyer & Doering, 2014)

1.6 Επιμόρφωση των Φιλολόγων στις ΤΠΕ

Στα πλαίσια του Πιλοτικού Σχολείου, ήδη από το 2007 πραγματοποιείται σε ολόκληρη τη χώρα η επιμόρφωση στη χρήση και την ενσωμάτωση των ΤΠΕ στην διδακτική διαδικασία των εκπαιδευτικών των περισσότερων ειδικοτήτων, ανάμεσά τους και των Φιλολόγων. Το εγχείρημα αυτό γίνεται με τρόπο οργανωμένο και αξιολογικό και πραγματικά ο κάθε εκπαιδευτικός έχει να αποκομίσει πολλά πάνω σε θέματα που αφορούν τη σύγχρονη εκπαιδευτική πραγματικότητα, ο οποίος καλείται να έχει μια σειρά από προσόντα σε επιστημονικό, παιδαγωγικό, τεχνολογικό επίπεδο αλλά κυρίως να διαθέτει ήθος, αξίες, υπευθυνότητα, δημιουργικότητα για να ανταποκριθεί στις ανάγκες της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Η Επιμόρφωση των Φιλολόγων στο Β' Επίπεδο είναι μια διαδικασία αρκετά απαιτητική και χρονοβόρος. Οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να δείξουν ιδιαίτερη προσοχή και προσπάθεια ώστε να ανταποκριθούν στις νέες ιδέες και δράσεις που προτείνουν οι επιμορφωτές, ώστε να βρουν εφαρμογή στην εκπαιδευτική διαδικασία. Οι εκπαιδευτικοί αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην εφαρμογή σύγχρονων προγραμμάτων και εφαρμογών καθώς πολλές φορές είναι προσκολλημένοι σε δασκαλοκεντρικές αρχές όπου ο μαθητής αντιμετωπίζεται ως παθητικός δέκτης της γνώσης. Ακόμα κι όταν κάνουν χρήση του υπολογιστή αυτό γίνεται μόνο και μόνο για την επίλυση μηχανιστικού τύπου ασκήσεων, με προσκόλληση στη διδακτέα ύλη. Επομένως η παιδαγωγική και η διδακτική προσέγγιση τέτοιου τύπου πρέπει να αλλάξει και οι εκπαιδευτικοί να αφήσουν πίσω τους απαρχαιωμένες μεθόδους διδασκαλίας, ξεπερασμένες συνήθειες και αντιλήψεις παιδαγωγικής.

Η Επιμόρφωση Β' Επιπέδου εφαρμόστηκε για να παρέχει στους Φιλολόγους θεωρητική αλλά και πρακτική κατάρτιση σχετικά με την αποτελεσματική ενσωμάτωση και αξιοποίηση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική πράξη. Εκτός από τη θεωρία, οι Φιλολόγοι μελετούν εκπαιδευτικά σενάρια καθώς και σχόλια και κριτικές των επιμορφωτών πάνω σε αυτά. Επίσης αντιλαμβάνονται πως η αξιοποίηση των εφαρμογών και των μέσων που προσφέρει

η τεχνολογία όπως για παράδειγμα η χρήση του Διαδραστικού Πίνακα, του web 2.0 και εκπαιδευτικών λογισμικών (π.χ. ηλεκτρονικά λεξικά, σώματα κειμένων, συμφραστικοί πίνακες λέξεων, wikis κ.α.), αποτελούν διδακτικά μέσα αλλά και πρακτικής γραμματισμού. Επίσης κατά την τελευταία φάση γίνεται πιστοποίηση των γνώσεών τους καθώς καλούνται να σχεδιάσουν σενάριο διδασκαλίας με τη χρήση των ΤΠΕ (Κουτσογιάννης, 2014).

Κεφάλαιο 2: Παιδαγωγικές μέθοδοι και θεωρίες μάθησης στην ενσωμάτωση σύγχρονων τεχνολογιών

Εισαγωγή

Η ενσωμάτωση των σύγχρονων τεχνολογιών κατά την εκπαιδευτική διαδικασία προϋποθέτει κατάλληλες προσεγγίσεις, οι οποίες θεμελιώνονται πάνω σε παιδαγωγικές αρχές και έννοιες. Οι σύγχρονοι εκπαιδευτικοί θέλοντας να εντάξουν τις ΤΠΕ στη διδασκαλία ώστε να αναπτύξουν τις γνώσεις, τις ικανότητες, τις στάσεις και τις συμπεριφορές των μαθητών καλούνται να σχεδιάσουν τις μαθησιακές δραστηριότητες οι οποίες στηρίζονται σε συγκεκριμένες παιδαγωγικές πρακτικές. Σήμερα τα εκπαιδευτικά λογισμικά, σύγχρονα ψηφιακά εργαλεία και τα περιβάλλοντα μάθησης στοχεύουν σε διάφορες πτυχές της μάθησης και παρουσιάζουν στοιχεία τα οποία δείχνουν πως δεν έχουν σχεδιαστεί με τυχαίο τρόπο, αλλά στηρίζονται σε συγκεκριμένες παιδαγωγικές θεωρίες.

Ακολούθως, αναλύονται οι θεωρίες μάθησης και οι σημαντικότερες παιδαγωγικές προσεγγίσεις από τις οποίες φαίνεται πως έχει επηρεαστεί ο σχεδιασμός ενσωμάτωσης των σύγχρονων τεχνολογιών στην εκπαιδευτική πράξη.

2.1 Συνειρμική μάθηση

Οι θεωρίες του Συμπεριφορισμού ή συνειρμική θεωρία (behaviorism) για τη μάθηση επηρεασμένες από τις αλλαγές στον τομέα της επιστήμης του 20ού αιώνα αλλά και το φιλοσοφικό ρεύμα του αντικειμενισμού και του θετικισμού, άσκησαν μεγάλη επιρροή στα εκπαιδευτικά ζητήματα. Ο συμπεριφορισμός αποτελεί μια εμπειρική θεώρηση για τη μάθηση την οποία αντιλαμβάνεται ως παρατηρήσιμη με μετρήσιμα αποτελέσματα με τη συμβολή της επιστήμης της ψυχολογίας και των πειραμάτων του Ραντλν να διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωσή του.

Σύμφωνα με τις θεμελιώδεις παραδοχές του συμπεριφορισμού, η γνώση είναι αυτόνομη και βρίσκεται έξω από το μυαλό των ανθρώπων. Η μάθηση είναι μια αλλαγή στη συμπεριφορά του μαθητή, η οποία είναι αποτέλεσμα των εμπειριών και ασκήσεων που δίνονται από το εκπαιδευτή. Για να είναι αποτελεσματική μια διδασκαλία θα πρέπει να είναι σχεδιασμένη με τέτοιο τρόπο ώστε ο μαθητής εκτελώντας τα σωστά βήματα να κατορθώσει να φτάσει στη γνώση. Η ύλη πρέπει να διαιρείται σε μικρές ενότητες και ο

ρυθμός παρουσίασής της να ακολουθεί τους ρυθμούς που κατακτούν οι μαθητές τη γνώση. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι καθοριστικής σημασίας και απαιτεί εκτός από τον εκπαιδευτικό σχεδιασμό, τη διατύπωση των διδακτικών στόχων. Η θεωρία «Ενεργός Συντελεστική Μάθηση» ανήκει στον B. F Skinner, έναν από τους κυριότερους εκπροσώπους του Συμπεριφορισμού σύμφωνα με την οποία απαραίτητη προϋπόθεση για τη μάθηση είναι η συμμετοχή του μαθητή. Η μάθηση συντελείται με θετική ή αρνητική ενίσχυση, δηλαδή αμοιβή στην περίπτωση που ο μαθητής παρουσιάσει την επιθυμητή συμπεριφορά και σε διαφορετική περίπτωση τιμωρία (Ράπτης & Ράπτη, 2001). Για να επιτευχθεί αποτελεσματική ενίσχυση, θα πρέπει αυτή να εφαρμόζεται άμεσα και ο εκπαιδευτής να είναι σε θέση να γνωρίζει την κατάλληλη κάθε φορά ενίσχυση για τον εκπαιδευόμενο.

Τέλος, τα πρώτα εκπαιδευτικά λογισμικά πρακτικής και εξάσκησης (drill and practice), τα οποία είχαν σκοπό την απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων σχεδιάστηκαν σύμφωνα τις αρχές της συμπεριφοριστικής θεωρίας για τη μάθηση. Ως επί το πλείστον το εκπαιδευτικό περιεχόμενο παρουσιαζόταν με τρόπο δομημένο και επαγωγικό, περιελάμβανε επαναλαμβανόμενες δραστηριότητες με κλιμακωτό βαθμό δυσκολίας αξιολόγηση του μαθητή με δοκιμασίες όπου ακολούθως εμφανίζονταν μηνύματα επιβράβευσης του σωστού ή επισήμανσης του λάθους. Όμως η αποτελεσματικότητα των λογισμικών αυτών ήταν περιορισμένη, καθώς τα μαθησιακά αποτελέσματα αλλά και η μεταφορά της γνώσης σε διαφορετικά πλαίσια δεν ήταν η αναμενόμενη. Το ζητούμενο σύμφωνα με τη θεωρία του συμπεριφορισμού είναι τι δύναται να κάνει ο μαθητής μετά από παρέμβαση του εκπαιδευτικού σε οργανωμένο εκπαιδευτικό περιβάλλον. (Burton, Moore, & Magliaro, 2005)

2.2 Γνωστικές θεωρίες

Η αλληλεπίδραση μεταξύ γνωστικής ψυχολογίας και παιδαγωγικής επιστήμης έφερε την δεκαετία του 1960 στο προσκήνιο τις γνωστικές θεωρίες μάθησης. Βασιζόμενες στη θεωρία του Piaget θέλησαν να αναθεωρήσουν τη θεωρία των συμπεριφοριστικών προσεγγίσεων. Και ενώ ο συμπεριφορισμός είχε ως πεδίο ασχολίας τις αλλαγές που υφίσταται η συμπεριφορά του ατόμου κατά τη μάθηση, οι γνωστικοί θεωρούν τη μάθηση ως μια διεργασία εσωτερική και στοχευμένη η οποία σχετίζεται με τον τρόπο σκέψης, αντίληψης της πραγματικότητας και συγκέντρωσης της γνώσης.

Σύμφωνα με τις γνωστικές θεωρίες, η μάθηση στην πραγματική ζωή επιτυγχάνεται μέσω της κατανόησης και των κύριων αρχών που έχουν να κάνουν με διάφορα θέματα και προβλήματα. Οι μαθητές καλούνται να αποκτήσουν τις δεξιότητες εκείνες που τους καθιστούν ικανούς να διερευνούν και να επιλύουν προβλήματα, να ανακαλύπτουν και να επεξεργάζονται πληροφορίες, να μαθαίνουν και να επανεξετάζουν προηγούμενες εμπειρίες τους για καλύτερη εμπέδωση ενός αντικειμένου. Μάλιστα η αλληλεπίδραση των καινούργιων εμπειριών και των δομών κατανόησης που έχει φτιάξει το άτομο οδηγεί στην απόκτηση των γνώσεων.

Οι γνωστικοί με τις θεωρίες μάθησης που ανέπτυξαν κατόρθωσαν να επηρεάσουν δραστικά τη σύγχρονη παιδαγωγική σκέψη αναπτύσσοντας το υπόβαθρο για ανάλυση των γνωστικών διεργασιών και εστιάζοντας σε ειδικές ερευνητικές πτυχές. Εισηγάγαν νέα παιδαγωγικές έννοιες, ικανότητες σκέψης, σχήματα επίλυσης προβλημάτων, θεωρίες επεξεργασίας πληροφοριών, ρόλο της μνήμης κ.λπ.

Ο Anderson, ο οποίος υιοθέτησε τη γνωστική προσέγγιση με τη συμβολή του να είναι εξαιρετικά σημαντική, ιεράρχησε τους μαθησιακούς στόχους, διακρίνοντας τρεις τύπους γνώσεις: τη δηλωτική γνώση, τη διαδικαστική και στρατηγική γνώση. Σύμφωνα με τον ίδιο, η γνώση κατακτιέται όταν η δηλωτική γνώση, η γνώση που αφορά καταστάσεις, έννοιες και αρχές μετασχηματίζεται σε διαδικαστική γνώση με ιδιαίτερη έμφαση στο ανώτερο επίπεδο της στρατηγικής γνώσης, αφού όσο τονώνεται η απόδοση του μαθητή και επομένως οι δεξιότητες του τόσο πιο εύκολα προσεγγίζεται η γνώση (Anderson & Krathwohl, 2000).

Το «σύστημα αναπαράστασης» διατυπώθηκε από τον Bruner, το οποίο πρότεινε τρεις τρόπους με τους οποίους αναπαρίσταται και οργανώνεται η γνώση. Διατύπωσε επίσης πως οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες θα πρέπει να οργανώνονται και να εφαρμόζονται με την αξιοποίηση και των τριών συστημάτων αναπαράστασης: το έμπρακτο, το οπτικό και το συμβολικό τα οποία θα πρέπει να συμβαδίζουν με τον τρόπο σκέψης των μαθητών με επιθυμητό αποτέλεσμα τη γνωστική του ανάπτυξη.

Η γνωστικές θεωρίες επεσήμαναν ότι οι ατομικές μαθησιακές διαφορές πρέπει να λαμβάνονται υπόψιν για την επιλογή της κατάλληλης εκπαιδευτικής στρατηγικής για την ενίσχυση της μάθησης. Το 1990 σχεδιάστηκαν ευφυή λογισμικά και συστήματος διδασκαλίας (intelligent tutoring systems), ο σχεδιασμός των οποίων επηρεάστηκε από την προσέγγιση πως η ενίσχυση της μάθησης μπορεί να υλοποιηθεί μέσα από τη μοντελοποίηση

των διαδικασιών ερμηνείας εννοιών και δημιουργίας νοημάτων που υιοθετούνται από τους μαθητές. Επίσης σχεδιάστηκαν λογισμικά προσομοίωσης τα οποία στηρίχτηκαν στις αρχές της εννοιολογικής αλλαγής και των πολλαπλών αναπαραστάσεων.

Επομένως, οι γνωστικές θεωρίες στρέφουν το βλέμμα τους στη λήψη και την εξεργασία των πληροφοριών με σκοπό να συσχετιστούν με τις ήδη υπάρχουσες και να μετασχηματιστούν σε νέες γνώσεις. Καθοριστικής σημασίας είναι ο σχεδιασμός του εκπαιδευτικού με την κατάλληλη οργάνωση του περιεχομένου, με τη χρήση αναπαραστάσεων, σύνδεση με προηγούμενες γνώσεις, εφαρμογή διαφορετικών μεθόδων μάθησης κ.λπ.. Βέβαια, ενώ οι γνωστικές προσεγγίσεις είναι φανερά αποτελεσματικές στο να επιτευχθούν στόχοι υψηλού επιπέδου, παρουσιάζουν αδυναμία όταν απουσιάζουν οι προϋπάρχουσες γνώσεις.

2.3 Εποικοδομισμός

Σύμφωνα με τη θεωρία του εποικοδομισμού ο μαθητής βρίσκεται στο επίκεντρο της μάθησης, ο οποίος έχει στη διάθεση τους διάφορα εναλλακτικά μέσα, εργαλεία, περιβάλλοντα, μεθόδους και αυτονομία με τον διδάσκοντα να λειτουργεί διαμεσολαβητικά ως συνεκπαιδευόμενος. Ο Piaget συνδέθηκε με τη σχολή του γνωστικού εποικοδομισμού και ο Vygotsky με τον κοινωνικό εποικοδομισμό.

Αντικείμενο πραγμάτευσης του εποικοδομισμού είναι η φύση της γνώσης. Η πρόσληψη της γνώσης δεν γίνεται με τρόπο παθητικό, απλά με τη μετάδοση και τη συσσώρευση της πληροφορίας. Γίνεται οικοδομήση της γνώσης, αναδόμηση και αποκτάται από τον μαθητή, ο οποίος είναι ο κυρίως υπεύθυνος για τη μάθησή του. Ακριβώς αυτός ο μετασχηματισμός των ήδη υπάρχοντων απόψεων και ιδεών είναι η βάση για να τεθούν οι νέες γνώσεις. Μάλιστα κάθε μαθητής, ανάλογα με τις γνώσεις που ήδη κατέχει, τις εμπειρίες του, τις επιθυμίες του μπορεί να οικοδομεί τη γνώση όπως ο ίδιος νομίζει. Για αυτό και οι γνώσεις που αποκτά κάθε άτομο είναι μοναδικές και λαμβάνουν περιεχόμενο ανάλογα με κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον στο οποίο αναπτύσσεται. Επομένως η γνώση είναι συνεχώς μεταβαλλόμενη και σίγουρα όχι απόλυτη (Φουντοπούλου, 2001).

Σχετικά με το τρόπο που μαθαίνει ο μαθητής, ο εποικοδομισμός πιστεύει πως το άτομο μπορεί να φτάσει στη γνώση μέσω της εμπειρίας που αποκτά με τη συμμετοχή του σε δράσεις και την αλληλεπίδραση με το περιβάλλον, την ανταλλαγή απόψεων με άλλους

συμμετέχοντες και τέλος μέσω της ανασκόπησης πάνω στις εμπειρίες που απέκτησαν. Οι προηγούμενες εμπειρίες είναι καθοριστικής σημασίας καθώς είναι η βάση για χτιστούν οι νέες και με αυτόν ακριβώς τον τρόπο η διαδικασία της μάθησης αποκτά νόημα.

Η οικοδόμηση της νέας γνώσεις στη τάξη γίνεται με την ενεργό συμμετοχή του κάθε μαθητή και της αλληλεπίδρασης που ασκείται μεταξύ των συμμαθητών και του σχολικού περιβάλλοντος. Ερωτήματα, απορίες, διάλογος, αναθεώρηση, ανατροφοδότηση, αξιολόγηση αποτελεσμάτων βοηθούν συμβάλλουν ουσιαστικά για την κινητοποίηση εσωτερικών μηχανισμών του κάθε παιδιού για την οικοδόμηση της γνώσης.

Στα πλαίσια του εποικοδομισμού, οι διδάσκοντες οργανώνουν δραστηριότητες όπου οι μαθητές καλούνται να επιλύσουν προβλήματα του πραγματικού κόσμου, μελετούν τα βήματά τους, αναθεωρούν, αναστοχάζονται και αναπτύσσουν δεξιότητες χρήσιμες για την αντιμετώπιση του θέματος που τους απασχολεί. Είναι υπεύθυνοι οι ίδιοι για την απόκτηση της μάθησης (Τζιμογιάννης, 2019).

2.4 Αυθεντική Μάθηση

Ένα διαχρονικό ζήτημα ιδιαίτερης σημασίας που απασχολεί όσους βρίσκονται στον χώρο της εκπαίδευσης και ασχολούνται με τον εκπαιδευτικό σχεδιασμό είναι η σύνδεση μεταξύ θεωρητικής γνώσης που παρέχει η εκπαίδευση με την εφαρμογή της για την επίλυση πραγματικών προβλημάτων στη ζωή. Τη λύση στο ανωτέρω ζήτημα φαίνεται πως μπορεί να δώσει η αυθεντική μάθηση, προτείνοντας αυθεντικούς εκπαιδευτικούς σχεδιασμούς οι οποίοι επιδιώκουν να εμπλέξουν τους μαθητές σε ρεαλιστικές και νοηματοδοτούμενες δράσεις οι οποίες κινούν το ενδιαφέρον τους, αφού είναι σύμφωνες με τις ιδέες, τις αρχές και τις αξίες τους και επιπλέον δίνουν τη δυνατότητα στους μαθητές να αξιοποιήσουν τις αποκτηθείσες γνώσεις σε θέματα που μπορεί να τους απασχολήσουν στην πραγματική ζωή.

Οι δραστηριότητες αυθεντικής μάθησης μπορεί να είναι μια μελέτη περίπτωσης, κάποιο πρόβλημα, σχεδιασμός έρευνας ή σεναρίου που στρέφουν το ενδιαφέρον σε προβλήματα που συναντά κανείς στον πραγματικό κόσμο. Μάλιστα ο Jonassen ήταν αυτός που υπογράμμισε τη σχέση των αυθεντικών δραστηριοτήτων με τον αληθινό κόσμο, επεσήμανε τη χρησιμότητα και τη σπουδαιότητα για τους μαθητές και πρότεινε να εφαρμόζονται σε όλη τη διάρκεια των σπουδών. (Jonassen , 2000)

Στην ίδια κατεύθυνση κινήθηκαν και οι Barab & Duffy οι οποίοι συμπλήρωσαν την έννοια «πεδία πρακτικής» με την οποία περιγράφουν αυθεντικά περιβάλλοντα μάθησης τα οποία παρουσιάζουν τις απαιτήσεις γνωστικού επιπέδου που θα αντιμετωπίσει ο μαθητής στην πραγματική ζωή. Για τη σχεδιάσή τους πρότειναν τις ακόλουθες αρχές:

- ενεργός εμπλοκή των εκπαιδευομένων σε πρακτικές της γνωστικής περιοχής,
- υιοθέτηση του προβλήματος από τους εκπαιδευόμενους και λήψη πρωτοβουλίας για επιμελή διερεύνηση και επίλυση,
- επιλογή προβλήματος με χαλαρή δομή για ευκολότερη συμμετοχή,
- καθοδηγητικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού προς τους εκπαιδευόμενους με σκοπό τη μοντελοποίηση της σκέψης τους,
- ανάπτυξη αναστοχασμού εκ μέρους των εκπαιδευομένων,
- παροχή μαθησιακής υποστήριξης (χωρίς απλοποίηση) από τον διδάσκοντα για κινητοποίηση ενεργού συμμετοχής,
- εφαρμογή συνεργατικής μάθησης με ανταλλαγή ιδεών,
- ένταξη του εκπαιδευτικού περιβάλλοντος στο πρόβλημα (Barab & Duffy, 2000).

Σε ανάλογη προσέγγιση οι Kirschner και Van Merriënboe ήρθαν να προσθέσουν τον όρο της «σύνθετης μάθησης» με χαρακτηριστικά όπως επίτευξη της γνώσης, δεξιοτήτων και αντιλήψεων εκπαιδευομένων, εφαρμογή ποικίλων δεξιοτήτων για την επίλυση προβλήματος, μεταφορά γνώσεων από το περιβάλλον της εκπαίδευσης στον πραγματικό κόσμο, επικέντρωση σε αυθεντικές μαθησιακές δραστηριότητες (Τζιμογιάννης, 2019).

Ένα αυθεντικό περιβάλλον μάθησης θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει δραστηριότητες οι οποίες επιτρέπουν στους εκπαιδευόμενους να διαπραγματεύονται τις ιδέες και τις απόψεις τους και ενισχύουν τον αναστοχασμό. Οι εκπαιδευόμενοι δουλεύουν χωρισμένοι σε ομάδες, επικοινωνούν, ανταλλάσσουν σκέψεις, γνώσεις, τεχνικές υλικά κ.α. ενώ σκέφτονται κατευθυνόμενα γύρω από έναν προβληματισμό, πειραματίζονται, κάνουν υποθέσεις, προβλέπουν την ενδεχόμενη λύση (Herrington & Oliver, 2000).

Αυθεντικές μαθησιακές δραστηριότητες οι οποίες μπορούν να πραγματοποιηθούν με την χρήση ΤΠΕ είναι οι ακόλουθες: εργασίες και μελέτες ανασκόπησης με τη χρήση πηγών από το διαδίκτυο, ιστοεξερευνήσεις, ηλεκτρονικές συζητήσεις, δημιουργία εκπαιδευτικών ιστολογίων, συνεργατική ανάπτυξη περιεχομένου μέσω wiki, δημιουργία ψηφιακών ιστοριών, διερευνητικές δραστηριότητες προσομοίωσης κ.ά. (Καπραβέλου, 2011).

2.5 Συνεργατική Μάθηση

Η συνεργατική μάθηση είναι μια έννοια η οποία περιλαμβάνει ένα πλήθος από παιδαγωγικές προσεγγίσεις και αρχές οι οποίες θέτουν στο επίκεντρο τις νοητικές και μαθησιακές προσπάθειες των μαθητών και των διδασκόντων με σκοπό την επίλυση ενός προβλήματος. Πιο συγκεκριμένα, στα πλαίσια της συνεργατικής μάθησης οι μαθητές ενθαρρύνονται να λειτουργούν από κοινού και αμοιβαία με σκοπό να φέρουν εις πέρας μια εργασία που τους έχει ανατεθεί, να διεκδικούν τις γνώσεις και τις δεξιότητές του, να φτάσουν στη λύση που αναζητούν σε ενδεχόμενο πρόβλημα.

Η συνεργατική μέθοδος ασπάζεται τις ιδέες του κοινωνικού εποικοδομισμού, είναι μια μέθοδος που αποδέχεται σύγχρονες αντιλήψεις περί διδασκαλίας και μάθησης οι οποίες δεν έχουν επίκεντρο το μαθησιακό περιεχόμενο. Οι μαθητές παύουν πλέον να είναι παθητικοί δέκτες της γνώσης την οποία λαμβάνουν από μία πηγή-αυθεντία, όπως δάσκαλος, βιβλίο κ.ά. Εργάζονται σε ομάδες δυο ή περισσότερων ατόμων, αναλαμβάνουν να συνεργαστούν για την επίτευξη ενός κοινού στόχου, τη συγγραφή εργασίας, την επίλυση προβλήματος σε κλίμα αμοιβαίας κατανόησης. Τα βασικά στοιχεία της συνεργατικής μάθησης είναι: ο σχεδιασμός της συνεργασίας, η διαρκής συνεργασία, η επίτευξη της μάθησης.

Οι μαθητές που λειτουργούν σε περιβάλλον συνεργατικής μάθησης ενθαρρύνονται να διατυπώνουν ελεύθερα τις απόψεις τους, να ανταλλάσσουν γνώσεις, να υπερασπίζονται τις ιδέες τους αλλά να αμφισβητούν των άλλων, ενώ επιδιώκεται να συμμετέχουν σε διεργασίες ανώτερης νοητικής τάξης όπως συλλογή, οργάνωση και ανάλυση πληροφοριών για την απόκτηση νέων γνώσεων.

Οι μαθητές-μέλη της ομάδας έχουν την ευθύνη για την προσωπική τους μάθηση αλλά και για αλληλοδιδασκαλία μεταξύ τους. Το όφελος που έχουν οι μαθητές μέσα από την εμπλοκή σε δραστηριότητες συνεργατικής μάθησης εντοπίζεται στο γεγονός η αλληλεπίδραση που δέχονται τους οδηγεί να σκέφτονται ελεύθερα και ανοικτά, να διατυπώνουν τις σκέψεις του με επιχειρήματα, να αναθεωρούν και γενικά προετοιμάζονται να λειτουργούν με τρόπο όπως μελλοντικά θα κάνουν σε πραγματικές συνθήκες εργασίας ή της ευρύτερης κοινωνίας. Άλλωστε οι μαθητές όταν αναλαμβάνουν να φέρουν εις πέρας ομαδικά ένα έργο (project), φαίνεται να λειτουργούν περισσότερο οργανωμένα και

αποδοτικά, βελτιώνοντας τις ικανότητές τους κάνοντας αυτοαξιολόγηση σε ατομικό και ομαδικό επίπεδο αλλά και αξιολόγηση των αποτελεσμάτων.

Τα τελευταία χρόνια οι εκπαιδευτικοί επιλέγουν συνεργατικές μορφές μάθησης μέσω ΤΠΕ καθώς είναι αποτελεσματικότερες στην επίτευξη των μαθησιακών στόχων και τα μαθησιακά αποτελέσματα είναι καλύτερα. Η συνεργατική μάθηση η οποία στηρίζεται στη χρήση σύγχρονων τεχνολογιών αποτελεί μια προσέγγιση η οποία έχει πολλά να προσφέρει στον χώρο της εκπαίδευσης, καθώς ενισχύει σημαντικά την μαθησιακή διαδικασία. (Dužđ & Martínez-Rivera, 2015).

Τα περιβάλλοντα Ιστού 2.0 προσφέρουν πολλές δυνατότητες στην πραγματοποίηση εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων σε έναν περιβάλλον όπου ενθαρρύνεται η συνεργατική μάθηση, η αυτό-κατευθυνόμενη μάθηση και βοηθούν τον μαθητή να αναπτύξει ικανότητες ελέγχου και διαχείρισης της δικής του μάθησης.

2.6 Αυτό-κατευθυνόμενη Μάθηση

Η αυτό-κατευθυνόμενη μάθηση, κατά τον Knowles, αποτελεί τη διαδικασία κατά την οποία το άτομο αναλαμβάνει μόνο του ή με τη βοήθεια άλλου, βάσει των διαγνωσμένων μαθησιακών του αναγκών, να θέσουν μαθησιακούς στόχους και κατόπιν εντοπισμού των μαθησιακών πηγών, επιλογής και εφαρμογής στρατηγικών μάθησης να κάνουν αξιολόγηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων.

Ο Candy μελετώντας διεξοδικά τη βιβλιογραφία σχετικά με την αυτό-κατευθυνόμενη μάθηση διατύπωσε δύο προσεγγίσεις:

- Η αυτό-κατευθυνόμενη μάθηση ως διαδικασία οργάνωσης της διδασκαλίας η οποία σχετίζεται με την ανάπτυξη της αυτονομίας του μαθητή. Είναι ένας τύπος μελέτης κατά την οποία ο μαθητής είναι υπεύθυνος για να σχεδιάσει, υλοποιήσει και εν τέλει να αξιολογήσει την ατομική εμπειρία μάθησης.
- Η αυτό-κατευθυνόμενη μάθηση ως ατομικό χαρακτηριστικό, κατά την οποία οι ικανότητες των μαθητών έχουν αναπτυχθεί στο σημείο να μπορούν να κατευθύνουν εσωτερικά και να αναλάβουν την αυτονομία της μάθησης σε ηθικό, συναισθηματικό και πνευματικό επίπεδο. Μάλιστα η αυτοκατευθυνόμενη μάθηση αποτελεί θεμέλιο λίθο για τις δεξιότητες του 21^{ου} αιώνα και σχετίζεται άμεσα με την δια βίου μάθηση. (Voogt, Erstad, Dede, & Punya, 2013)

Σύμφωνα με τον Candy, το άτομο έχει τέσσερις μαθησιακές ικανότητες οι οποίες είναι διακριτές μεταξύ τους αλλά αλληλοεξαρτώμενες για τη διαμόρφωση της αυτοκατευθυνόμενης μάθησης: αυτονομία, αυτοσχεδίαση, ικανότητα ελέγχου και αυτοδιδασκαλία.

Κατά τον Gibbons, η αυτό-κατευθυνόμενη μάθηση είναι κάθε προσπάθεια που κάνει το άτομο εφαρμόζοντας την ανάλογη μέθοδο ανά περίπτωση, ώστε να ενισχύσει τις γνώσεις, τις ικανότητές του και την ανάπτυξή του. Τονίζει επίσης την σημασία της οικειοποίησης της μάθησης στην αυτο-κατευθυνόμενη μάθηση καθώς παρακινεί και δίνει κίνητρο για να επιτύχει τους μαθησιακούς στόχους που έχει επιλέξει.

Η ιδιοκτησία, ο αυτοέλεγχος, η αυτοδιαχείριση, η αυτορρύθμιση και η επέκταση της μάθησης αποτελούν τις τέσσερις διαστάσεις της αυτό-κατευθυνόμενης μάθησης οι οποίες διαμορφώνουν το πεδίο όπου διαδραματίζονται οι δραστηριότητες των μαθητών. Πιο αναλυτικά, η ιδιοκτησία της μάθησης είναι συνυφασμένη με το κίνητρο για μάθηση, η αυτοδιαχείριση εμπεριέχει τη διαχείριση μεθόδων μάθησης, ο αυτοέλεγχος την εσωτερική διαδικασία σκέψης και η αυτορρύθμιση την επέκταση της μάθησης. Αν και ο σκοπός της αυτό-κατευθυνόμενης μάθησης είναι η αυτοδιδασκαλία, ο εκπαιδευτικός συνεχίζει να διατηρεί τον ρόλο του καθώς αυτός είναι καθοριστικής σημασίας αφού κινητοποιεί τους μαθητές να αναπτύξουν δεξιότητες οργάνωσης και παρακολούθησης της μάθησής τους. Η ανάθεση για παράδειγμα ενός ανοικτού θέματος το οποίο καλεί τους μαθητές να υλοποιήσουν ένα σχέδιο έργου, να διεξάγουν μια έρευνα αποτελεί μια πιο αποτελεσματική διαδικασία αυτό-κατευθυνόμενης μάθησης σε σχέση με την ανάθεση μιας αυστηρά δομημένης εργασίας.

Εκπαιδευτικοί σχεδιασμοί που σχετίζονται με ηλεκτρονικά περιβάλλοντα μάθησης φαίνεται πως μπορεί να επηρεαστούν από τις αρχές της αυτό-κατευθυνόμενης μάθησης, κυρίως σε ιστολόγια εκπαιδευτικά ή ασύγχρονες συζητήσεις.

2.7 Κονεκτιβισμός

Ο όρος «κονεκτιβισμός» χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά από τον George Siemens θέλοντας να περιγράψει όλες τις αλλαγές που συμβαίνουν στην εποχή της δικτύωσης και σε συγκεκριμένα τις αλλαγές στη μάθηση επηρεασμένη από την πρόσβαση του ατόμου σε οργανωμένα δίκτυα με χρήση ψηφιακών μέσων. Η θεωρία του στηρίζεται σε δυο ιδέες: α) η γνώση βρίσκεται σε δικτυωμένα περιβάλλοντα β) η μάθηση στηρίζεται στην ικανότητα

του ανθρώπου για διασύνδεση, δηλαδή στην αναζήτηση πληροφορίας, στο εντοπισμό και την αξιολόγησή της ως χρήσιμης ή μη, την ενεργό και δημιουργική συμμετοχή σε διαδικτυακά περιβάλλοντα γνώσης.

Στη θεωρία του κονεκτιβισμού, η «δικτύωση» αποτελεί μια πολύ σημαντική έννοια αφού σύμφωνα με τον Siemens οι άνθρωποι έχουν φτιάξει ένα δίκτυο μέσα στο οποίο η γνώση έχει ροή και διακινείται. Το δίκτυο αυτό αποτελείται από κόμβους, οι οποίοι μπορεί να είναι άτομα, ομάδες, συστήματα, κοινότητες, ιδέες κλπ.. Ο Siemens θεωρεί πως η μάθηση είναι γνώση ενεργητική, και μπορεί να βρίσκεται και σε μη ανθρώπινους πόρους, για παράδειγμα σε ένα σύστημα πληροφοριών, σε μια βάση δεδομένων όπου γίνεται διασύνδεση εξειδικευμένων πληροφοριών. Μάλιστα θεωρεί πολύ σημαντική την ικανότητα του ανθρώπου να μπορεί μέσα από τις διάφορες διασυνδέσεις να εντοπίζει αυτές που είναι χρήσιμες για την ενίσχυση της δικής του μάθησης. (Siemens, 2005).

Τη θεωρία του Siemens ήρθε να ενισχύσει ο Downes σύμφωνα με τον οποίο η μάθηση μπορεί να συμβεί σε κοινότητες με προϋπόθεση την ενεργή συμμετοχή των μελών και επιτυγχάνεται μέσα από την συνομιλία των συμμετεχόντων. Οι πληροφορίες και οι γνώσεις βρίσκονται έξω από τα άτομα, είναι σε ένα περιβάλλον «νεφελώδες» στο οποίο τα άτομα δεν έχουν τον έλεγχο τους. Η διαδικασία της μάθησης επιτυγχάνεται μέσω διαμεσολαβητών, ο οποίοι εκτός από εκπαιδευτικοί ή συμμαθητές μπορεί να είναι υπολογιστές, δίκτυα γνώσεων και πληροφοριών. (Downes, 2010)

Υπάρχει συσχέτιση μεταξύ κονεκτιβισμού και δικτυωμένης μάθησης με τη διαφορά ότι ο κονεκτιβισμός έχει ως σημείο αναφοράς το άτομο. Η γνώση που κατέχει το άτομο αποτελεί έναν από τους κόμβους του δικτύου, από τον οποίο τροφοδοτείται όλο το δίκτυο στο σύνολό του, ώστε η μάθηση να διακινείται στα υπόλοιπα άτομα του δικτύου. Με αυτόν το τρόπο δημιουργείται ο κύκλος της ανάπτυξης της γνώσης, ο οποίος απαιτεί το ανθρώπινο δίκτυο να είναι οργανωμένο και τα άτομα που συμμετέχουν έχοντας ρόλο ενεργό στις συνδέσεις των κόμβων που έχουν αναπτύξει πάνω στο αντικείμενό τους. (Siemens, 2005).

Ο κονεκτιβισμός δημιούργησε ένα κανούργιο πρότυπο μάθησης στο επίκεντρο του οποίου είναι η ικανότητα του ανθρώπου να εντοπίζει τα δίκτυα τα οποία θα τα αξιοποιήσει με το καλύτερο δυνατό τρόπο, θα εντοπίσει μέσα από έναν τεράστιο όγκο πληροφορίας αυτή που τον ενδιαφέρει ώστε αξιοποιώντας την να επιτευχθεί η μάθηση και η ανάπτυξή του.

Τα δίκτυα που δημιουργούνται συμβάλλουν σε πολύ μεγάλο βαθμό στην ανταλλαγή των πληροφοριών και κυρίως ενισχύουν τη μάθηση τόσο σε ατομικό όσο σε συλλογικό επίπεδο, μέσα από την συνεργατική οικοδόμηση της γνώσης με τον διάλογο να παίζει πρωτεύοντα ρόλο. Οι μαθητευόμενοι κρίνεται ότι είναι αποτελεσματικοί όταν έχουν κατορθώσει να λειτουργούν μέσα στην πολυπλοκότητα και τον μεγάλο όγκο πληροφοριών, να δημιουργούν και να συμμετέχουν σε δίκτυα και κοινότητες μάθησης.

Οι μορφές μάθησης οι οποίες έχουν επηρεαστεί από τις αρχές και τις ιδέες του κονεκτιβισμού είναι οι ηλεκτρονικές κοινότητες μάθησης και πρακτικών, ομάδες κοινωνικής δικτύωσης, εικονικά περιβάλλοντα, δίκτυα γνώσης, μαζικά ηλεκτρονικά μαθήματα (MOOCs).

Οι επικριτές της θεωρίας του κονεκτιβισμού πιστεύουν ότι ουσιαστικά δεν αποτελεί μια καινούργια θεωρία αφού όλα όσα προτείνει εμπεριέχονται σε άλλες θεωρίες όπως του εποικοδομιτισμού και της πολυπλοκότητας. (Duke, Harper, & Johnston, 2013). Μάλιστα υπάρχει η άποψη πως ο κονεκτιβισμός αποτελεί μια θεωρία εκπαιδευτικού σχεδιασμού καθώς προτείνει το τρόπο με τον οποίο τα άτομα μπορούν να μάθουν μέσα σε δικτυωμένους χώρους μάθησης και γενικότερα τον σκοπό της εκπαιδευτικής διαδικασίας. (Kor & Hill, 2008). Υπάρχει δυσκολία στο να βρει εφαρμογή εντός της σχολικής τάξης και σύμφωνα με τους Kor & Hill (2008) ο ρόλος του εκπαιδευτικού δεν είναι καθορισμένος και μαθητή σε μεγάλο βαθμό αυτονομημένος.

Επομένως η σχολική τάξη φαίνεται πως είναι ένα περιβάλλον με περιορισμένες δυνατότητες ώστε να αναπτυχθούν οι συνδέσεις των δικτύων. Σκοπός όμως της θεωρίας του κονεκτιβισμού είναι να αναπτυχθεί η αντίληψη της διασύνδεσης των μαθητευομένων με σκοπό την ανταλλαγή γνώσεων που εξυπηρετούν την προαγωγή της μάθησης. Οι μαθητές ενθαρρύνονται στη δημιουργία συνδέσεων και δικτύων ώστε να λαμβάνουν από όλο και περισσότερες πηγές τις γνώσεις αλλά και οι ίδιοι να φτάσουν στο επίπεδο να γίνουν πηγή από το οποίο οι υπόλοιποι θα μπορούν να αντλούν γνωστικό περιεχόμενο (Jimoyiannis & Tsiotakis, 2017).

Κεφάλαιο 3: Συμπεριληπτική Εκπαίδευση και Σύγχρονες Τεχνολογίες

Τα τελευταία χρόνια γίνονται σημαντικές προσπάθειες ώστε η εκπαίδευση να παρέχεται χωρίς αποκλεισμούς και κοινωνικές ανισότητες, με ίσα δικαιώματα σε όλους τους μαθητές. Η συμπεριληπτική εκπαίδευση (inclusive education) κατέχει σημαντικό ρόλο στο σύγχρονο εκπαιδευτικό τοπίο. Ο όρος «inclusive» προέρχεται από το λατινικό ρήμα «include» που σημαίνει «συμπεριλαμβάνω». Στην ελληνική βιβλιογραφία ο όρος «συμπερίληψη», συνώνυμος των εννοιών «εκπαιδευτική συμπερίληψη», «συνεκπαίδευση», «εκπαίδευση του μη αποκλεισμού» ορίζεται ως «η εκπαίδευση που συμπεριλαμβάνει όλους, που λαμβάνει υπόψιν τις ανάγκες και τη διαφορετικότητα όλων».

Στο πρώτο άρθρο της Οικουμενικής Διακήρυξης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, (1948) αναφέρεται με ιδιαίτερη έμφαση πως «Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι στην αξιοπρέπεια και στα δικαιώματα». Η σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών (1989) για τα δικαιώματα του παιδιού ενισχύεται από το δικαίωμα στην εκπαίδευση δίνοντας έμφαση στις ακόλουθες βασικές αρχές:

- το δικαίωμα προστασίας από κάθε μορφής διάκριση (άρθρο 6),
- το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού αποτελεί πρωταρχικό κριτήριο για όλα τα ζητήματα που το αφορούν (άρθρο 3.1),
- το δικαίωμα στη ζωή, στην επιβίωση και στην ανάπτυξη (άρθρο 6),
- το δικαίωμα ακρόασης του παιδιού (άρθρο 12) (Ζώνιου-Σιδέρη, 2004).

3.1 Η έννοια της Συμπερίληψης στην εκπαίδευση

Στον σύγχρονο κόσμο παρατηρείται ραγδαία αύξηση του αριθμού των ατόμων εκείνων που παραμένουν αποκλεισμένα από την ουσιαστική συμμετοχή στην οικονομική, κοινωνική, πολιτική και πολιτιστική ζωή των κοινοτήτων τους (Ferguson, 2008). Η UNESCO υπογραμμίζει πως αυτό το είδος της κοινωνίας είναι αναποτελεσματικό αλλά και ανασφαλές.

Ο εκπαιδευτικός χώρος σήμερα χαρακτηρίζεται από μαθητική ποικιλομορφία επηρεασμένος από τις μεταβολές που έχει υποστεί η κοινωνία μας στους περισσότερους τομείς της όπως την οικονομία, τον πολιτισμό, την πολιτική κ.λπ. . Στο σχολείο επικρατεί η

ετερογένεια των μαθητών εξαιτίας του φύλου, της γλώσσας, της εθνικότητας, της αναπηρίας, της θρησκείας, της ηλικίας, των φυσικών χαρακτηριστικών, του σεξουαλικού προσανατολισμού, του κοινωνικοοικονομικού υπόβαθρου ή σε οποιοδήποτε άλλο χαρακτηριστικό. Τα άτομα αυτά πολλές φορές θεωρούνται όχι απλώς ως διαφορετικά, αλλά χαρακτηρίζονται ακόμη και ως κατώτερα από τα υπόλοιπα μέλη της κοινότητας στην οποία ανήκουν και αποτελούν τους «άλλους» που δεν ακολουθούν την «κανονικότητα» (Ζώνιου-Σιδέρη, 2004). Αν και γίνονται σημαντικές προσπάθειες ώστε η προσήλωση στη μαθητική ομοιογένεια να ξεπεραστεί, εντούτοις η έννοια της ετερότητας εξακολουθεί να υφίσταται καθώς μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή/και αναπηρία βιώνουν νέες μορφές αποκλεισμού με αποτέλεσμα η αντιμετώπιση αυτής της διαφορετικότητας εντός της σχολικής τάξης είναι ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα.

Ο όρος της συμπερίληψης σχετίζεται με τη αντιμετώπιση, στάση και προσέγγιση που οφείλει το σχολείο να υιοθετήσει απέναντι σε όλα τα παιδιά ανεξαιρέτως και όχι μόνο σε αυτά που παρουσιάζουν ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή/ και αναπηρία, μαθητές από ετερογενείς ομάδες, που προέρχονται από διαφορετικούς πολιτισμούς, από διαφορετικές θρησκευτικές και εθνικές ομάδες κ.α. Στη συμπεριληπτική κοινωνία δεν έχουν χώρο οι προκαταλήψεις, ενώ το μοντέλο κοινωνικής πρόνοιας δίνει τη θέση του σε αυτό των ίσων ευκαιριών και δικαιωμάτων, της διαφορετικότητας. Η συμπεριληπτική εκπαίδευση στοχεύει στη δημιουργία και διατήρηση του ποιοτικού και αναβαθμισμένου εκπαιδευτικού περιβάλλοντος μέσα στο οποίο θα εντοπίζονται οι ανάγκες και οι ικανότητες του κάθε παιδιού ξεχωριστά οι οποίες αξιοποιούνται με τον κατάλληλο τρόπο στα πλαίσια της ομάδας των συμμαθητών του και των εκπαιδευτικών του (Γεωργιάδη, Κουρκούτας, & Καλύβα, 2007). Μέσω της συμπερίληψης δίνεται η δυνατότητα στο παιδί να ανακαλύψει και να προσδιορίσει την ταυτότητα του μέσω της ελεύθερης έκφρασης και επιλογής. Όμως για να μπορέσει αυτό να υλοποιηθεί στην πράξη, καθώς ο αυτοπροσδιορισμός είναι το πιο δύσκολο και ευαίσθητο σημείο της συμπερίληψης απαιτείται να ισχύουν συγκεκριμένες προϋποθέσεις, οι οποίες σχετίζονται με πρακτική εφαρμογή της συμπερίληψης και την αναβάθμιση του σχολείου. Χρειάζεται επομένως το γενικό σχολείο:

- να βρίσκεται σε διαρκή συνεργασία με ειδικούς επιστήμονες όπως ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς κ.α.,
- οι σχολικές μονάδες να είναι προσβάσιμες,
- να γίνεται εφαρμογή της διαφοροποιημένης διδασκαλίας,

- τα τμήματα της γενικής τάξης να απαρτίζονται από συγκεκριμένο αριθμό μαθητών,
- εφόσον υπάρχει ειδικό παιδαγωγός να έχει υποστηρικτικό ρόλο μέσα στην τάξη,
- να υπάρχει κατάλληλο και διαθέσιμο εκπαιδευτικό υλικό και διαθέσιμες οι σύγχρονες ψηφιακές τεχνολογίες,
- οι εκπαιδευτικοί να επιδιώκουν τη διαρκή επιμόρφωση και κατάρτιση (Ζώνιου-Σιδέρη, 2004).

3.2 Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας στη συμπεριληπτική τάξη

Η βασική αρχή της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης είναι η διασφάλιση της πρόσβασης όλων των παιδιών στην εκπαίδευση, σε μέσα και υλικά. Η πρόσβαση αυτή επιτυγχάνεται μέσω της διαφοροποιημένης διδασκαλίας, του καθολικού σχεδιασμού για τη μάθηση αλλά και της αξιοποίησης των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας. Έτσι η βασική επιδίωξη των εκπαιδευτικών συστημάτων είναι ο σχεδιασμός και η εφαρμογή των πολιτικών πρακτικών εκείνων που διασφαλίζουν ισότιμη πρόσβαση όλων των μαθητών σε όλους τους τομείς της εκπαίδευσης, στα μέσα και εργαλεία που αυτή διαθέτει αναπροσαρμόζοντας και διαφοροποιώντας τις πρακτικές και τις προσεγγίσεις που εφαρμόζονται ανάλογα με το προφίλ του μαθητή, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες του.

Όπως προαναφέρθηκε η εξέλιξη της τεχνολογίας είναι ραγδαία, για αυτό και οι σημερινοί μαθητές είναι απόλυτα εξοικειωμένοι με τα ψηφιακά μέσα και εργαλεία κι έτσι ανταποκρίνονται και λειτουργούν πιο αποτελεσματικά σε περιβάλλοντα μάθησης όπου γίνεται χρήση των ΤΠΕ, εκπαιδεύονται και κατακτούν τη γνώση πιο εύκολα. Άλλωστε έχει αποδειχτεί πως η ενσωμάτωση των σύγχρονων τεχνολογιών κατά την εκπαιδευτική διαδικασία προκαλεί το ενδιαφέρον τους, τα κινητοποιεί, αλλά και δημιουργεί τα περιβάλλοντα όπου μπορούν να εφαρμοστούν οι βασικές αρχές μάθησης της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης.

Τα ψηφιακά μέσα και οι σύγχρονες τεχνολογίες δίνουν τη δυνατότητα της ευελιξίας κι έτσι μπορούν με την κατάλληλη παραμετροποίηση και προσαρμογή να εξυπηρετήσουν τις ιδιαίτερες ανάγκες του κάθε μαθητή ξεχωριστά ξεπερνώντας δυσκολίες που πολύ συχνά εμφανίζουν τα παραδοσιακά μέσα διδασκαλίας. Επομένως με την κατάλληλη επιλογή συγκεκριμένων ψηφιακών μέσων και τεχνολογιών παρέχονται στους μαθητές ίσες ευκαιρίες μάθησης χωρίς διαχωρισμούς με την επιλογή να εφαρμοστούν ποικίλες μέθοδοι

διδασκαλίας στα πλαίσια που ορίζει η συμπεριληπτική εκπαίδευση. Βέβαια παρά τα οφέλη των Τεχνολογιών της Πληροφορίας στην εκπαίδευση γενικά και την συμπερίληψη ειδικά, ελλοχεύει ο κίνδυνος της μονόπλευρης αξιοποίησης τους και τη δημιουργία ανισοτήτων και χάσματος μεταξύ των μαθητών . Ο καθολικός όμως σχεδιασμός διαθέτει ποικίλες επιλογές δράσης, έκφρασης που εξυπηρετούν την επικοινωνία και εγείρουν το ενδιαφέρον των μαθητών (Γελαστοπούλου & Κουρμπέτης, 2015).

3.3 Η αξιοποίηση των ΤΠΕ στην πράξη στο πλαίσιο της Συμπεριληπτικής Εκπαίδευσης

Σήμερα η αξιοποίηση των ΤΠΕ κατά την διδακτική διαδικασία θεωρείται ένα εξαιρετικά χρήσιμο εργαλείο που διευκολύνει τη μαθησιακή διαδικασία. Η ενσωμάτωση τους ευνοεί τη δημιουργία, την καλλιέργεια και ανάδειξη καινοτόμων και αποτελεσματικών περιβαλλόντων διδασκαλίας σε διερευνητικό , διαμεσολαβητικό, μεταγνωστικό αλλά και αλληλεπιδραστικό επίπεδο.

Οι ΤΠΕ συμβάλλουν θετικά καθώς οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα με τη χρήση των εργαλείων που αυτές προσφέρουν να αναπτύξουν την αυτοπεποίθησή τους , να γίνουν αυτόνομοι, αναγνωρίζοντας αλλά και εξυπηρετώντας τις μαθησιακές τους δυσκολίες. Έτσι βελτιώνεται σημαντικά το περιβάλλον της μάθησης και εφαρμόζεται η κατάλληλη παρέμβαση ανάλογα με τις περιπτώσεις μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Πλεονεκτήματα από την αξιοποίηση τους σχετίζονται επίσης με γνωστικό, επικοινωνιακό, αλλά ακόμα και σε επίπεδο κοινωνικοποίησης. Συγκεκριμένα στον τομέα της Ειδικής Αγωγής υπάρχει δυνατότητα βελτίωσης της διερευνητικής και ανακαλυπτικής μάθησης, δημιουργίας των κατάλληλων περιβαλλόντων μάθησης, τα οποία θα είναι αυθεντικά και μαθητοκεντρικά, ενισχύοντας τη μνήμη και προωθώντας τις διαδικασίες για την επίλυση προβλημάτων εδραιώνοντας την πειθαρχία και τέλος ενισχύοντας τη σχολική επίδοση. Οι ΤΠΕ συμβάλλουν επίσης στην άρση της απομόνωσης αλλά κυρίως στο να δημιουργηθούν οι κατάλληλες συνθήκες που διευκολύνουν της προσβασιμότητα με τρόπο καθολικό και ισότιμο όλων των μαθητών και τελικά στην ενσωμάτωση των μαθητών με ειδικές ικανότητες στην γενική τάξη. Επομένως η αξιοποίηση των σύγχρονων τεχνολογιών με τα εργαλεία, μέσα και εφαρμογές που προσφέρουν αλλά και τις συσκευές που παρέχουν κάνουν την εκπαιδευτική διαδικασία πιο εύκολη και κυρίως μπορούν να εξυπηρετήσουν τη

συμπεριληπτική εκπαίδευση σε τέτοιο σημείο ώστε μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και αναπηρίες να ξεπερνούν τις δυσκολίες και τα εμπόδια που ενδεχομένως μέχρι πρότινος να αντιμετώπιζαν (Γελαστοπούλου & Κουρμπέτης, 2015) .

Η ενσωμάτωση των ΤΠΕ κατά τη διδασκαλία ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή αναπηρία, στη συμπεριληπτική τάξη μπορεί ενδεικτικά να κατηγοριοποιηθεί ως εξής :

- φυσική, με την αξιοποίηση συσκευών που καθιστούν το άτομο με σοβαρές αναπηρίες ικανό να συνεχίσει τις καθημερινές του δραστηριότητες,
- γνωστική, με την πρόσβαση σε δεδομένα μέσω πολυαισθητηριακών προσεγγίσεων όπως οπτικοποίηση, προσομοίωση υπερμεσικές εφαρμογές,
- υποστηρικτική , με την παροχή κατάλληλης υποστήριξης και ανατροφοδότησης (μέσω λογισμικών γενικής χρήσης π.χ. επεξεργαστή κειμένου, λογισμικών αξιολόγησης),
- αντισταθμιστική , με κάλυψη ελλείψεων σε φυσικό, επικοινωνιακό και μαθησιακό επίπεδο
- διδακτική - διαχειριστική, με την ανάπτυξη και την εφαρμογή εξατομικευμένων σχεδίων διδασκαλίας σε περιπτώσεις μαθησιακών δυσκολιών,
- διερευνητική, με τα πληθώρα διερευνητικά εργαλεία που προσφέρονται από τα περιβάλλοντα μάθησης όπως οι διαδικτυακές εφαρμογές και λογισμικά,
- εργαλειακή, αναπτύσσοντας δεξιότητες με την χρήση τεχνολογικών μέσων και εργαλείων (π.χ. εξάσκηση λεπτής σύλληψης) (Μαστροθανάσης, Ζουγανέλη, & Κατσιφή-Χαραλαμπίδη, 2016).

Πολλοί είναι αυτοί που είναι δύσπιστοι αλλά και επικριτικοί για τα οφέλη που παρουσιάζει η χρήση των ΤΠΕ πιστεύοντας ακόμα πως η αξία τους είναι υπερεκτιμημένη. Όμως παρά τις όποιες αντιρρήσεις, το γεγονός πως συνεισφέρουν αποτελεσματικά στις διαδικασίες συμπεριληπτικής εκπαίδευσης υποστηριζόμενες από τεχνολογικά εργαλεία και μέσα είναι αδιαμφισβήτητο. Για να είναι όμως αυτό υλοποιήσιμο θα πρέπει να ισχύουν κάποιες προϋποθέσεις. Συγκεκριμένα, θα πρέπει να υπάρχει ελαστικότητα στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών με το θεσμικό και κοινωνικό πλαίσιο να επιτρέπει των παρεμβάσεων την ενσωμάτωση της τεχνολογίας. Επομένως οι αλλαγές στο Πρόγραμμα Σπουδών, το εκπαιδευτικό περιεχόμενο, τις πρακτικές και μεθόδους διδασκαλίας, τις εκπαιδευτικές

πολιτικές αλλά και τις δομές κρίνονται αναγκαίες (Ρίβιου, Κουρουπέτρογλου, & Οικονομίδης, 2015).

Κεφάλαιο 4: Διδακτική της Νεοελληνικής Γλώσσας στο Γυμνάσιο

4.1 Σκοποί και στόχοι διδασκαλίας της Νέας Ελληνικής Γλώσσας

Στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και συγκεκριμένα στις τάξεις του δημοτικού, ο βασικότερος σκοπός είναι οι μαθητές να κατακτήσουν τις βασικές δεξιότητες προφορικού και γραπτού λόγου ώστε να τον χειρίζονται με τρόπο συνειδητό και υπεύθυνο, αποτελεσματικό και δημιουργικό, έχοντας αυτοπεποίθηση να τον χρησιμοποιούν με επάρκεια τόσο στο σχολικό περιβάλλον όσο και στην ευρύτερη κοινωνία (ΑΠΣ, ΦΕΚ 303/13-3-03). Στο Γυμνάσιο αλλά και το Λύκειο επιδιώκεται να αναπτυχθούν δεξιότητες που σχετίζονται με τη χρήση του λόγου σε καθαρά επικοινωνιακό πλαίσιο, με απαραίτητη βέβαια προϋπόθεση να έχουν κατακτηθεί οι δεξιότητες της γραφής και της ανάγνωσης. Επομένως, στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση συνεχίζεται η γλωσσική διδασκαλία με την κειμενοκεντρική διάσταση που, όμως, διευρύνεται και εμπλουτίζεται (ΑΠΣ, ΦΕΚ 303/13-3-03).

4.2 Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών και το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών για τη Νεοελληνική Γλώσσα

Το Υπουργείο Παιδείας και συγκεκριμένα από το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ) και το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών (Α.Π.Σ) είναι υπεύθυνο για τον καθορισμό των κριτηρίων των γνωστικών στοιχείων που θα αφομοιωθεί από τους μαθητές σε κάθε τάξη και γνωστικό αντικείμενο. Σύμφωνα, επομένως, με τις αποφάσεις του Υπουργείου Παιδείας το Φεβρουάριο του 2003, ως προς τη δομή του, ορίζεται ότι το Δ.Ε.Π.Π.Σ. κάθε επιμέρους διδακτικού αντικειμένου περιλαμβάνει:

- α. γενικούς σκοπούς διδασκαλίας του γνωστικού αντικειμένου,
- β. άξονες του γνωστικού αντικειμένου
- γ. γενικούς γνωστικούς στόχους καθώς και τις αξίες, στάσεις και δεξιότητες που καλλιεργούνται με τη διδασκαλία του συγκεκριμένου γνωστικού αντικειμένου και
- δ. ενδεικτικές θεμελιώδεις έννοιες διαθεματικής προσέγγισης, οι οποίες βρίσκονται στο κείμενο των σχολικών βιβλίων και αποτελούν τη βάση για το σχεδιασμό διαθεματικών δραστηριοτήτων στα αντίστοιχα Α.Π.Σ.

Σχετικά με τα Α.Π.Σ. αποτελούνται:

- α. από τους Ειδικούς σκοπούς που ορίζουν τα προσδοκώμενα αποτελέσματα από την εκπαιδευτική διαδικασία ανά σχολική βαθμίδα και αναφέρονται στις γνώσεις, στάσεις και αξίες τις οποίες οι μαθητές πρέπει να κατακτήσουν ώστε να ικανοποιούν τις προσωπικές αλλά και τις κοινωνικές ανάγκες τους,
- β. από τους στόχους που δίνουν που κατευθύνουν τον σχεδιασμό και τη διαμόρφωση των περιεχομένων των διδακτικών αντικειμένων αλλά και τον έλεγχο της επίτευξης των επιδιωκόμενων εκπαιδευτικών σκοπών, οι οποίοι διακρίνονται σε γνωστικούς, συναισθηματικούς και ψυχοκινητικούς.

Σύμφωνα με το Δ.Ε.Π.Π.Σ στις τάξεις του Γυμνασίου στόχος της γλωσσικής διδασκαλίας είναι να κατακτήσουν οι μαθητές τη γλώσσα σε τέτοιο βαθμό, ώστε να αναπτυχθούν διανοητικά και συναισθηματικά. Να αντιληφθούν πόσο σημαντική είναι η ανάπτυξη και καλλιέργεια του λόγου μέσω του οποίου εξασφαλίζεται η συμμετοχή στους διάφορους τομείς της ζωής, ώστε να συμμετέχουν στα δρώμενα ως ελεύθεροι δημοκρατικοί και κριτικά και υπεύθυνα σκεπτόμενοι πολίτες. Επίσης στόχο αποτελεί η αναγνώριση των μερών της νεοελληνικής γλώσσας στον γραπτό λόγο, ώστε να γίνονται αντιληπτά και να αιτιολογούνται ενδεχόμενες παρεκκλίσεις ή ανατροπές των δομικών και γραμματικών στοιχείων. Να κατανοήσουν επίσης ότι η γλώσσα είναι το μέσο έκφρασης του πολιτισμού κάθε λαού, αποτελεί μέρος της παράδοσης αλλά και αποδοχής των πολιτιστικών στοιχείων και αξιών άλλων λαών. Όλοι οι ανωτέρω στόχοι προορίζονται για εφαρμογή σε κάθε τάξη του Γυμνασίου, αρκεί να προσαρμόζονται στις εκάστοτε ανάγκες και την ηλικία του μαθητικού πληθυσμού. (ΑΠΣ, ΦΕΚ 303/13-3-03).

4.3 Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών Νεοελληνικής Γλώσσα και ΤΠΕ

Πιο συγκεκριμένα, στο Α.Π.Σ. της Νεοελληνικής Γλώσσας Γυμνασίου, σχετικά με τις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών προβλέπεται:

- να εξοικειωθούν οι μαθητές με τον υπολογιστή και με τη χρήση του ως μέσο επικοινωνίας,
- να υλοποιηθούν διαθεματικά σχέδια εργασίας και δραστηριότητες που περιλαμβάνουν τη χρήση υπολογιστή και του διαδικτύου
- να γίνει η χρήση εποπτικού διδακτικού υλικού κατά διδασκαλία του μαθήματος

- να γίνεται επανέλεγχος της γραπτής έκφρασης με τη συμβολή του υπολογιστή, ώστε οι μαθητές να εξασκηθούν στη χρήση μεθόδων επανελέγχου και αναθεώρησης, με στόχο τη βελτίωση των κειμένων που παράγουν.

Επιπλέον στη διδασκαλία του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας περιλαμβάνονται σχολικά εγχειρίδια τα οποία εμπεριέχουν δραστηριότητες οι οποίες αποσκοπούν στην ενσωμάτωση των ΤΠΕ και την αξιοποίηση όλων των δυνατοτήτων που προσφέρουν (Αγγελάκος, Κατσαρού, & Μαγγανά, 2012) (Γαβριηλίδου, Εμμανουηλίδης, & Πετρίδου-Εμμανουλίδου, 2013) (Κατσαρού, Μαγγανά, Σκιά, & Τσέλιου, 2021). Πιο συγκεκριμένα αποσκοπούν στην συλλογή πληροφοριών από διάφορες διαδικτυακές πηγές, όπως τον παγκόσμιο ιστό, από ηλεκτρονικές εγκυκλοπαίδειες και λεξικά κ.α., την ανταλλαγή πληροφοριών χρησιμοποιώντας το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο με την επισύναψη αρχείων. Επίσης αποβλέπουν στη σύνθεση και την επεξεργασία κειμένου για την εξάσκηση του γραπτού λόγου, αλλά και στην συγκέντρωση των πληροφοριών και την κατάλληλη αξιοποίησή τους για συγγραφή ατομικών ή ομαδικών εργασιών. Επιπλέον, υποστηρίζουν δραστηριότητες που σχετίζονται με τη σχολική ζωή όπως έκδοση ηλεκτρονικής εφημερίδας, σύνταξη ανακοινώσεων, δημιουργία σχολικού ιστολογίου ή ιστοσελίδας κ.λπ.

Όλες οι ανωτέρω δραστηριότητες ανταποκρίνονται στους σκοπούς που επιδιώκονται με τη διδασκαλία του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας στο Γυμνάσιο, συμβάλλοντας:

- στην εξοικείωση των μαθητών με τις σύγχρονες τεχνολογίες μέσω της σύνθεσης κειμένων αλλά και της επεξεργασίας αυτών,
- της επικοινωνίας μέσω υπολογιστή,
- της συλλογής και επεξεργασίας πληροφοριών κ.ά.,
- στην παραγωγή τεκμηριωμένου και σύνθετου γραπτού και προφορικού λόγου,
- στην καλλιέργεια του λεξιλογίου με την αξιοποίηση σωμάτων κειμένων και τη χρήση ηλεκτρονικών λεξικών,
- στην αναγνώριση των μορφολογικών και συντακτικών δομών της γλώσσας,
- στην αναγνώριση διαφόρων κειμενικών ειδών και στην επιλογή και χρήση του ανάλογου κάθε φορά με την περίπτωση τρόπου επικοινωνίας,
- στην ενίσχυση και διεύρυνση της γνώσης μέσω διαθεματικών εργασιών,
- στην καλλιέργεια ομαδικού πνεύματος συνεργασίας.

4.3 Διαφοροποιημένη διδασκαλία

Όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω, κάθε σχολική αίθουσα αποτελείται από μαθητές οι οποίοι παρουσιάζουν ο ένας σε σχέση με τον άλλον διαφορετικά χαρακτηριστικά κυρίως ως προς τις γλωσσικές και επικοινωνιακές δεξιότητες, τις ανάγκες, τις ικανότητες, το μαθησιακό προφίλ, την προσωπικότητα, τη νοημοσύνη, την ταχύτητα με την οποία ανταποκρίνεται στις δραστηριότητες.

Η ανομοιογένεια αυτή ενδεχομένως να παρουσιάσει ορισμένα προβλήματα κατά την εκπαιδευτική διαδικασία για αυτό σύμφωνα με το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών του ΙΕΠ ο εκπαιδευτικός μπορεί να διαφοροποιήσει τη διδασκαλία του ως προς:

- τη μορφή του παρεχόμενου υλικού στους μαθητές λαμβάνοντας υπόψιν τις ανάγκες τους,
- τις δραστηριότητες, τροποποιώντας το βαθμό δυσκολίας, την ανάθεση ρόλων, το σύνολο των δραστηριοτήτων,
- τη δυσκολία του υλικού που παρέχεται,
- των διδακτικών ενεργειών του ίδιου του εκπαιδευτικού αναφορικά με την αξιολόγηση των μαθητών, τη διαμόρφωση ομάδων στα πλαίσια ομαδοσυνεργατικών δράσεων, τον τρόπο παρουσίασης της γνώσης, την οργάνωση της τάξης (διαμόρφωση θρανίων), επιλογές μαθητών και την ανάληψη πρωτοβουλιών.

Κεφάλαιο 5: Ενσωμάτωση σύγχρονων τεχνολογιών στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας

5.1 Ανοικτοί Εκπαιδευτικοί Πόροι

Ο όρος Ανοικτός Εκπαιδευτικός Πόρος πρωτοεισηγήθη από την UNESCO το 2002 στα πλαίσια της φιλοσοφίας ότι η εκπαίδευση αποτελεί ένα από τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου και στόχο έχει την συμμετοχή όλων ανεξαρτήτως στην εκπαίδευση και κατ' επέκταση την ενίσχυση της μάθησης.

Ανοικτός εκπαιδευτικός πόρος (ΑΕΠ) μπορεί να θεωρηθεί κάθε τύπος ψηφιακού υλικού εκπαιδευτικού περιεχομένου τον οποίο ο χρήστης ή η κοινότητα χρηστών έχει στη διάθεση του σε δημόσιο χώρο ή με ανοικτή άδεια και του παρέχεται το δικαίωμα της νόμιμης χρήσης, της αναπαραγωγής, της προσαρμογής, της διαμοίρασης για μη κερδοσκοπικούς λόγους. Οι ΑΕΠ μπορεί να εμπεριέχουν βιβλία, προγράμματα σπουδών, σενάρια διδασκαλίας, λογισμικά, εφαρμογές πολυμέσων και γενικά οποιαδήποτε άλλη μορφή εκπαιδευτικού υλικού σε ψηφιακή μορφή.

5.1.1 Φωτόδεντρο

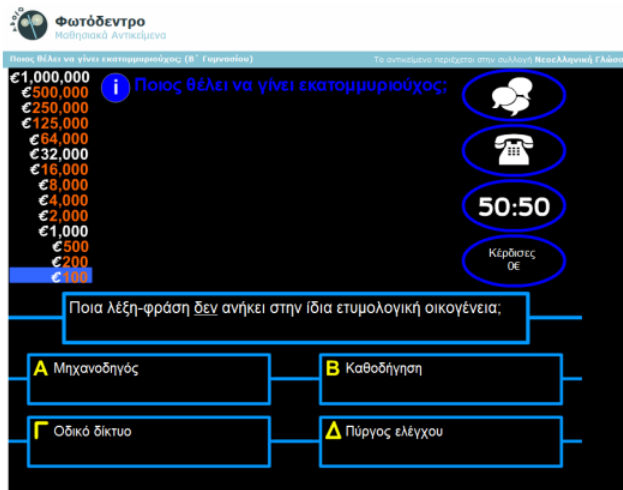
Το Φωτόδεντρο (<http://photodentro.edu.gr>) δημιουργήθηκε στα πλαίσια δράσης του Ψηφιακού Σχολείου (2010-2015) και αποτελεί για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση τον εθνικό συσσωρευτή ανοικτού εκπαιδευτικού περιεχομένου. Είναι ένα πρωτότυπο, συνεχώς εξελισσόμενο εκπαιδευτικό έργο με ψηφιακό περιεχόμενο και εφαρμογές, η βασική ψηφιακή υπηρεσία του Υπουργείου Παιδείας με την οποία μπορεί ο χρήστης να αναζητήσει και να έχει στη διάθεσή του ψηφιακό εκπαιδευτικό περιεχόμενο περίπου 17.800 στον αριθμό για το Δημοτικό, το Γυμνάσιο και το Λύκειο καλύπτοντας στην ουσία όλα τα γνωστικά αντικείμενα να μεταβούν άμεσα στις αντίστοιχες σελίδες τους, εκεί όπου βρίσκονται αποθηκευμένοι. Ο χρήστης μπορεί να αναζητήσει πηγές οι οποίες κατατάσσονται σε πέντε εκπαιδευτικές συλλογές: λογισμικά, βίντεο, εκπαιδευτικό υλικό χρηστών και ανοικτές εκπαιδευτικές πρακτικές.

5.1.2 Παραδείγματα μαθησιακών αντικειμένων φωτόδεντρου στη Νεοελληνική Γλώσσα

Ακολούθως γίνεται ενδεικτική παρουσίαση και συνοπτική περιγραφή μαθησιακών αντικειμένων του φωτόδεντρου και των χαρακτηριστικών του.

Εκπαιδευτικό Παιχνίδι

Το λογισμικό [«Ποιος θέλει να γίνει εκατομμυριούχος;»](#) είναι κλειστού τύπου, ένα για κάθε τάξη του Γυμνασίου. Ουσιαστικά είναι ένα παιχνίδι με ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής πάνω σε γνώσεις που αφορούν τη γραμματική του σχολικού βιβλίου για κάθε τάξη του Γυμνασίου, σε ένα εκπαιδευτικό περιβάλλον το οποίο είναι προσομοίωση του γνωστού τηλεοπτικού παιχνιδιού με δυνατότητα λήψης βοήθειας για την επιλογή της σωστής ερώτησης σε περίπτωση αμφιβολίας. Κάθε φορά που ο μαθητής δίνει τη σωστή απάντηση στη ερώτηση που εμφανίζεται στην οθόνη, «κερδίζει» ένα ποσό και προχωράει στην επόμενη ερώτηση για να διεκδικήσει μεγαλύτερο ποσό. Σε περίπτωση λανθασμένης απάντησης, το παιχνίδι ολοκληρώνεται. Αν απαντηθούν σωστά όλες οι ερωτήσεις, κερδίζει μια εικονική επιταγή ενός εκατομμυρίου ευρώ. Η εμφάνιση των ερωτήσεων γίνεται με τυχαία σειρά.

Εικόνα 1: Παράδειγμα ερώτησης παιχνιδιού «Ποιος θέλει να γίνει εκατομμυριούχος»

(Πηγή: <https://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/7045#>)

Τα λογισμικά τέτοιου τύπου επιδιώκουν μέσα από το παιχνίδι οι μαθητές να κάνουν επανάληψη στα γραμματικά φαινόμενα της ύλης του σχολικού βιβλίου καθ' όλη τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς.

Δραστηριότητες Εξάσκησης

Το περιβάλλον «[Το δωμάτιο του παιζω-γράφου](#)» είναι ένα ανοιχτό περιβάλλον που περιλαμβάνει μια σειρά από υποπεριβάλλοντα παραγωγής και επεξεργασίας ποικίλων κειμενικών ειδών.

Εικόνα 2: Λογισμικό «Το δωμάτιο του παιζω-γράφου» (Πηγή: <https://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/7048?locale=el>)

Ο μαθητής έχει τη δυνατότητα να περιηγηθεί σε ένα παιδικό δωμάτιο και ανάλογα με το αντικείμενο που θα επιλέξει έχει τη δυνατότητα να γράψει ένα κειμενικό είδος από αυτά που του προσφέρονται: βιογραφικό σημείωμα, επιστολή, ποίημα, ημερολόγιο, συνέντευξη, άρθρο, παραμύθι, στίχους.

Εικόνα 3: Οι εφαρμογές του δωματίου ((Πηγή: <https://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/7048?locale=el>)

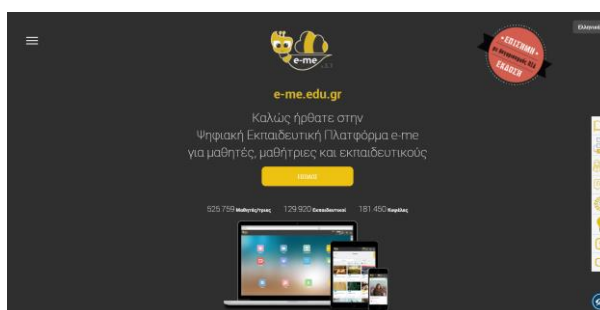
Ουσιαστικά πρόκειται για ένα περιβάλλον το οποίο προσφέρει όλες τις δυνατότητες του λογισμικού επεξεργασίας κειμένου. Παρέχει επίσης τη δυνατότητα μετάβασης σε εικονικά μουσεία της Google Art & Culture (<https://artsandculture.google.com/>). Μπορούν επίσης να εμπλουτίσουν το κείμενο τους με εικόνες ή ήχο από το YouTube και να δημιουργήσουν έναν υπερσύνδεσμο ή να κάνουν παραπομπή σε κάποια ιστοσελίδα.

Τέτοιου είδους δραστηριότητες προσφέρονται στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας και είναι ένα πολύ χρήσιμο εργαλείο το οποίο με την κατάλληλη συνδρομή του διδάσκοντα, με το σχεδιασμό και στοχοθεσία του οποίου οδηγείται ο μαθητής μέσα από έναν ευχάριστο και παιγνιώδη τρόπο στην εκμάθηση και εξάσκηση του τρόπου παραγωγής κειμένων ποικίλων ειδών αλλά ταυτόχρονα να επιτευχθεί ο ψηφιακός γραμματισμός.

5.1.3 Ψηφιακή Εκπαιδευτική Πλατφόρμα «e-me»

Το «e-me» είναι μια ψηφιακή εκπαιδευτική πλατφόρμα, έχει σχεδιαστεί για μαθητές και εκπαιδευτικούς η οποία συνεχώς επεκτείνεται και εξελίσσεται. Ο σχεδιασμός της υλοποιήθηκε έχοντας ως βασική αρχή την ανάδειξη του ρόλου του μαθητή, την ανάπτυξη της

σχέσης του μαθητή-εκπαιδευτικού με ισότιμους ρόλους ο καθένας. Επίσης δίνεται η δυνατότητα να δημιουργηθεί ένα κοινωνικό δίκτυο από μαθητές και εκπαιδευτικούς οι οποίοι θα μπορούν να εργαστούν ή να συνεργαστούν σε ειδικούς χώρους, τις λεγόμενες κυψέλες. Στο e-me υπάρχει μια συλλογή «e-me store» η οποία εμπεριέχει εφαρμογές όπως αποθετήριο μαθησιακών αντικειμένων «MyPhotodentro», ηλεκτρονικό πορτφόλιο ενώ αναπτύχθηκε ώστε να παρέχει τη δυνατότητα ανάπτυξης και διαχείρισης ιστολογίων και διαδραστικών εκπαιδευτικών πόρων «e-me content», ενώ με το «e-me synthesis» δίνει τη δυνατότητα σύνθεσης περιεχομένου και με «e-me assignments» η ανάθεση και η παρακολούθηση των εργασιών (Μεγάλου & Κακλαμάνης, 2018).

Εικόνα 4: Η πλατφόρμα «e-me» (Πηγή: <https://e-me.edu.gr/>)

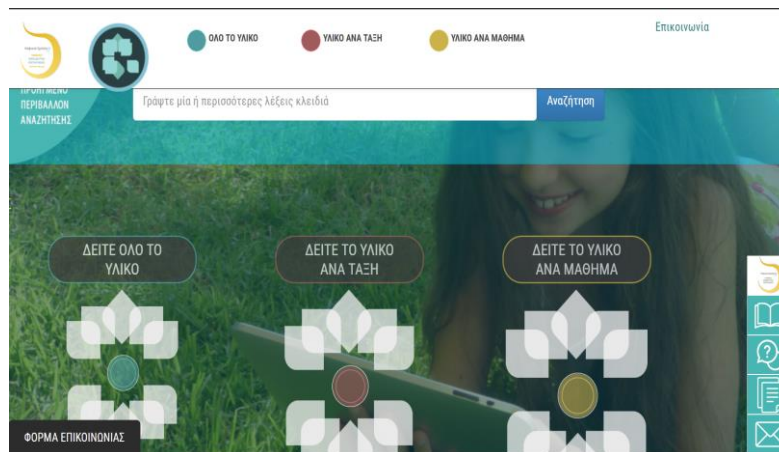
Εικόνα 5: Οι εφαρμογές της πλατφόρμας «e-me» (Πηγή: <https://e-me.edu.gr/>)

5.1.4 Διαδραστικά σχολικά βιβλία

Το Φωτόδεντρο Διαδραστικά Σχολικά Βιβλία (ή Φωτόδεντρο e-books) βρίσκεται στη διεύθυνση ebooks.edu.gr και αποτελεί τον επίσημο ψηφιακό χώρο του Υπουργείου Παιδείας & Θρησκευμάτων (ΥΠΑΙΘ) όπου κάθε ενδιαφερόμενος – μαθητές, εκπαιδευτικοί, γονείς/κηδεμόνες – μπορεί να έχει πρόσβαση στα ψηφιακής μορφής σχολικά βιβλία

Αποτελεί επί της ουσίας μια σύγχρονη διαδικτυακή ψηφιακή βιβλιοθήκη η οποία περιέχει όλα τα σχολικά βιβλία για την Πρωτοβάθμια και την Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

σε διάφορες ψηφιακές μορφές όπως .pdf, .html, ebooks. (<http://ebooks.edu.gr/>). Επίσης τα βιβλία είναι εμπλουτισμένα με ενεργά εικονίδια τα οποία πατώντας τα ο χρήστης μπορεί να οδηγηθεί σε προσομοιώσεις, ασκήσεις, εκπαιδευτικά παιχνίδια, βίντεο, οπτικοποιήσεις, λεξικά, πολυμεσικά κείμενα κ.λπ. μέσα από τα Αποθετήρια «Φωτόδεντρο».

Εικόνα 6: Η αρχική οθόνη αναζήτηση ψηφιακών βιβλίων στο Φωτόδεντρο (Πηγή: <http://ebooks.edu.gr/>)

5.2 Ανοιχτά Διερευνητικά Περιβάλλοντα

Στην κατηγορία των ανοιχτών περιβαλλόντων μάθησης ανήκουν τα περιβάλλοντα εκείνα τα οποία υποστηρίζουν τη διδασκαλία των γλωσσικών μαθημάτων παρέχοντας ποικίλες δυνατότητες αφήνοντας τον χρήστη ελεύθερο για αναζήτηση. Τέτοιου είδους περιβάλλοντα είναι κυρίως τα Ηλεκτρονικά Σώματα Κειμένων (ΗΣΚ) αλλά και τα ηλεκτρονικά λεξικά.

5.2.1 Σώματα κειμένων

Τα σώματα κειμένων αποτελούν το βασικό εργαλείο της γλωσσολογικής. Η εξέλιξη της τεχνολογίας έδωσε τη δυνατότητα αποθήκευσης, επεξεργασίας και ανάκτηση μεγάλου όγκου γλωσσικών πληροφοριών και δεδομένων δίνοντας μεγάλες δυνατότητες στη διδασκαλία της γλώσσας. Αναπτύσσεται έτσι μια σχέση αλληλεπίδρασης μεταξύ μαθητών και σωμάτων κειμένων με τους πρώτους να έχουν μεγάλο όφελος. Η προσέγγιση του μαθήματος γίνεται στηριζόμενη στην αρχή της κατευθυνόμενης από δεδομένα μάθησης (data-driven learning).

Οι μαθητές μπορούν να αντλήσουν πληροφορίες από τα σώματα κειμένων εναλλακτικά ή συμπληρωματικά στο παραδοσιακό τους βιβλίο, λεξικό ή γραμματική. Μπορούν δηλαδή μέσα από ένα παράδειγμα γλωσσικής χρήσης να κατανοήσουν καλύτερα μια

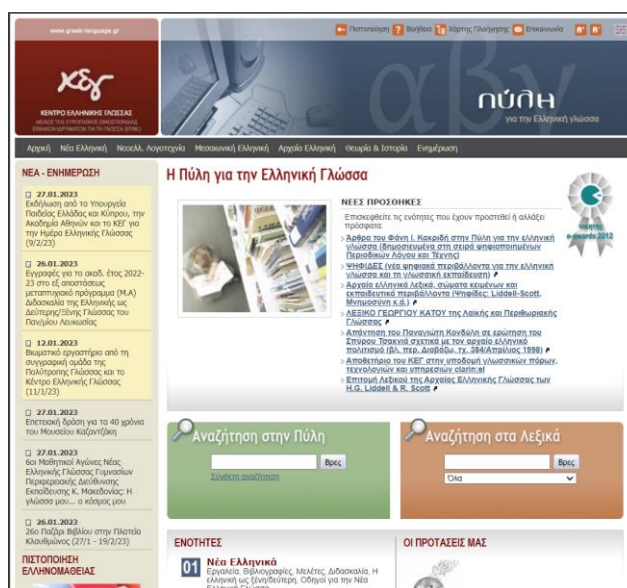
έννοια στο περιεχόμενό της. Έτσι οι μαθητές εμπλέκονται σε διαδικασίες διερεύνηση, κατηγοριοποίησης και γενίκευσης (Αντωνίου-Κρητικού, Γιάγκου, Κάντζου, & Σταμούλη, 2010).

Οι διδάσκοντες και οι μαθητές μπορούν μέσω του διαδικτύου να έχουν πρόσβαση σε μια πληθώρα πηγών σε ψηφιακή μορφή με διάφορα κειμενικά είδη, όπως έργα της νεοελληνικής γραμματείας, εφημερίδες, περιοδικά, βιβλία, διαφημιστικά έντυπα, διαδικτυακές τοποθεσίες συναγωγή κριτικών μελετών και ποικίλο πολυμεσικό υλικό. Υπάρχουν επίσης βιογραφικά στοιχεία συγγραφέων, λογοτεχνών, ποιητών κ.λπ., αρχείο χειρόγραφων και φωτογραφιών και καθώς και πληροφορίες για μεταφράσεις κειμένων της νεοελληνικής λογοτεχνίας σε άλλες γλώσσες και ξένης λογοτεχνίας στα ελληνικά.

Σώματα κειμένων μπορεί ο χρήστης να αναζητήσει στον «Ηλεκτρονικό Κόμβο» <http://www.komvos.edu.gr/dictionaries/corpora/Corpora.htm> και στην «Πύλη για την ελληνική γλώσσα και τη γλωσσική εκπαίδευση» <http://www.greek-language.gr/>.

5.2.2 Ηλεκτρονικά λεξικά

Οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να κάνουν αναζήτηση της λέξης που επιθυμούν στα ηλεκτρονικά λεξικά, συγκεκριμένα στο Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής του Ινστιτούτου Νεοελληνικών Σπουδών Ιδρύματος Τριανταφυλλίδη στην «Πύλη για την ελληνική γλώσσα και τη γλωσσική εκπαίδευση» (<https://www.greek-language.gr/greekLang/index.html>).

Εικόνα 7: Η αναζήτηση στα Λεξικά (Πηγή: <https://www.greek-language.gr/greekLang/index.html>)

Μπορούν να εντοπίσουν τη σημασία και την ετυμολογία των λέξεων που δεν γνωρίζουν ή που τους δυσκολεύουν κατά τη μελέτη ενός κειμένου ή κάποιας άσκησης. Το πλεονέκτημα που εμφανίζει το συγκεκριμένο λεξικό είναι ότι οι λέξεις δεν μελετώνται μεμονωμένα και αποκομμένες, αλλά είναι τοποθετημένες μέσα σε μια πρόταση, σε παράγραφο, σε ένα κειμενικό είδος και στο πεδίο που ανήκουν. Επίσης το λεξικό είναι συνδεδεμένο με σώματα κειμένων ώστε να αναδεικνύεται η σημασία και η λειτουργία των λέξεων. Έτσι οι μαθητές μέσω της αναζήτησης στα ηλεκτρονικά λεξικά μπορούν να αντιληφθούν το νόημα των λέξεων και να κατανοήσουν τη σημασία των συμφραζομένων, και το νόημα που παίρνουν οι λέξεις ανάλογα με το ύφος και της περιστασης επικοινωνίας. Ταυτόχρονα μπορούν έχουν πρόσβαση σε τρία διαφορετικά λεξικά. Επίσης μπορούν να μελετούν την ετυμολογία της λέξης, την προέλευση της και τυχόν αλλαγές που έχουν υποστεί στο πέρασμα του χρόνου.

5.3 Ψηφιακά Εργαλεία και Περιβάλλοντα στη Διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας

5.3.1 Διαδίκτυο

Το διαδίκτυο αποτελεί ίσως το μεγαλύτερο τεχνολογικό επίτευγμα μετά την εφεύρεση της τυπογραφίας και αποτελεί σπουδαίο εργαλείο στην κοινωνία γενικά και την εκπαίδευση ειδικά. Σχετικά με το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας, το διαδίκτυο δίνει πλήθος δυνατοτήτων αφού διαθέτει ψηφιακούς πόρους τους οποίους οι εκπαιδευτικοί αλλά και οι μαθητές μπορούν να ενσωματώσουν και να αξιοποιήσουν και έτσι να αναπτύξουν συνεργατικούς δεσμούς, της διαπραγμάτευσης, της αξιολόγησης της γνώσης και στην οικοδόμηση αυτής.

Το διαδίκτυο εμπεριέχει ψηφιακούς πόρους, το υλικό δηλαδή το οποίο είναι χρήσιμο ως και απαραίτητο στην εκπαιδευτική διαδικασία του μαθήματος της γλώσσας. Ο διαθέσιμος όγκος της πληροφορίας συνεχώς πολλαπλασιάζεται και αποτελεί εκπαιδευτικός και υποστηρικτικό υλικό στη διδασκαλία. Υπάρχουν ψηφιοποιημένα κείμενα συγγραφέων, λογοτεχνών, αρθρογράφων κ.λπ., ιστοσελίδες φιλολογικού περιεχομένου, ανθολόγια, οπτικοακουστικό υλικό κ.λπ., υλικό το οποίο μπορεί να αξιοποιηθεί με ποικίλους τρόπους. Οι μηχανές αναζήτησης, οι διαδικτυακές πλατφόρμες, τα λεξικά κ.λπ. δίνουν τη

δυνατότητα αναζήτησης, άντλησης υλικού και αξιοποίησης του, εμπλουτισμού του ήδη υπάρχοντος και δημοσιοποίησής στο παγκόσμιο ιστό. Πολύ σημαντικά εργαλεία του διαδικτύου που εξυπηρετούν την επικοινωνία των μαθητών σύγχρονα αλλά και ασύγχρονα είναι το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και Web 2.0 εργαλεία. Οι μαθητές ανταλλάσσουν απόψεις, ιδέες, πληροφορίες πάνω σε σχολικά ζητήματα, εργασίες, δράσεις κ.λπ.. Η επικοινωνία μπορεί να γίνει μεταξύ μαθητών που ανήκουν στην ίδια σχολική μονάδα, σε διαφορετικές εντός Ελλάδος αλλά και εκτός, σε διεθνές επίπεδο. (Πατζαρέλας, 2012)

Οι ψηφιακοί πόροι που σχετίζονται με το μάθημα της γλώσσας είναι πολυάριθμοι και με την πάροδο του χρόνου εμπλουτίζονται με τρόπο εντυπωσιακό, όπου οι εκπαιδευτικοί και μαθητές έχουν εύκολη πρόσβαση σε μία τεράστια ποικιλία κειμενικών τύπων κλασικής μορφής, υπερκειμενικής ή πολυμεσικής μορφή, τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως υποστηρικτικό υλικό για τη διδασκαλία του μαθήματος από τους διδάσκοντες στο σχεδιασμό και την υλοποίηση του μαθήματος ή από τους μαθητές για την άντληση πληροφοριών στα πλαίσια κάποιας εργασίας ή για να διανθίσουν τα κείμενά τους με παραπομπές, αποσπάσματα, αλλά και πλούσιο εποπτικό υλικό (Κουτσογιάννης, 2010). Βέβαια θα πρέπει να αναφερθεί πως οι πληροφορίες του διαδικτύου πολλές φορές είναι αμφιβόλου ποιότητας και περιεχομένου. Σε αυτή την περίπτωση θα πρέπει οι μαθητές να είναι κατάλληλα προετοιμασμένοι και να εξασκηθούν στο να μπορούν να αξιολογήσουν την κάθε πληροφορία, να μπορούν κρίνουν ποια πηγή αναζήτησης είναι έγκυρη ώστε να μπορούν να οργανώσουν τις συλλεγόμενες πληροφορίες και να τις αξιοποιήσουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, γεγονός που ενισχύει την κριτική τους ικανότητα (Κέκερης, 2012).

Έρευνες επισημαίνουν τη θετική επίδραση που ασκεί το διαδίκτυο στους μαθητές και υπογραμμίζουν τη θετική στάση και διάθεση που έχουν οι μαθητές όταν αναλαμβάνουν μια εργασία μέσω διαδικτύου. Επίσης προτιμούν την ανάγνωση ψηφιακών βιβλίων περισσότερο από τα έντυπα σχολικά καθώς θεωρούν ότι με αυτό τον τρόπο ξεφεύγουν από την παγιωμένη σχολική ρουτίνα. Ακόμη οι περισσότερες από τις εργασίες των παιδιών είναι διαθεματικές και έτσι η γλωσσική αγωγή πραγματοποιείται αξιοποιώντας το σύνολο γνωστικών και διδακτικών αντικειμένων του προγράμματος σπουδών. Μέσω του διαδικτύου επιτυγχάνεται η αισθητική καλλιέργεια του μαθητή αφού δημιουργούνται αυθεντικές και ρητορικές περιστάσεις. Τέλος, η εργασία μέσω διαδικτύου αλλάζει τον ρόλο και του εκπαιδευτικού και του μαθητή, με τον πρώτο να αποκτά ρόλο συμπαραστάτη στην εργασία του δεύτερου. (Κουτσογιάννης, 2014)

5.3.2 Εφαρμογές Ιστού 2.0

Η αξιοποίηση του Παγκόσμιου Ιστού στην διδακτική πράξη, ακόμα και στα πλαίσια της παραδοσιακής διδασκαλίας, αξιοποιήθηκε από τους εκπαιδευτικούς για την άντληση πληροφοριών από τα πρώτα κιόλας χρόνια εμφάνισης του Ιστού με τα προγράμματα σπουδών της δεκαετίας του '90 να στοχεύουν ην ανάπτυξη των δεξιοτήτων των μαθητών μέσα από την πλοήγηση, αναζήτηση, αξιολόγηση πηγών πληροφοριών και του περιχομένου που παρέχει το διαδίκτυο. (Τζιμογιάννης, 2019)

Έρευνες επισημαίνουν επίσης τα προβλήματα που παρουσιάζει η χρήση του Ιστού, με αυτά να σχετίζονται με τις δυσκολίες των μαθητών στην πλοήγηση όπως είναι η απώσπωση της προσοχής και ο αποπροσανατολισμός από την υπερπληθώρα των πληροφοριών. Επειδή ακριβώς ο όγκος πληροφοριών είναι τεράστιος, πολλές φορές ελλοχεύει ο κίνδυνος οι μαθητές να λαμβάνουν τις πληροφορίες χωρίς όμως να τις αξιοποιούν με τρόπο παραγωγικό και κριτικά σκεπτόμενοι απέναντι σε αυτές.

Διαπιστώνεται επίσης ψηφιακό χάσμα μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικών αφού οι πρώτοι παρουσιάζουν μεγάλο ενθουσιασμό αλλά και εξοικείωση στη χρήση του Ιστού σε όλους τους τομείς τις ζωής τους, ενώ οι δεύτεροι φαίνεται να αποδέχονται αργά και επιφυλακτικά. (Shelton, 2017)

Στις αρχές του 2000 έκανε την εμφάνισή της μια προηγμένη γενιά εφαρμογών τεχνολογιών και περιβαλλόντων όπου ο χρήστης έχει τη δυνατότητα ο ίδιος να δημιουργεί περιεχόμενο πληροφοριών. Το 1999 γίνεται για πρώτη φορά χρήση του όρου Web 2.0 από την Darcy DiNucci, ενώ καθιερώνεται το 2004 από την O'Reilly Media σε σχετικό συνέδριο (Τζιμογιάννης, 2019).

Σε αντίθεση με την πρώτη γενιά ιστοτόπων Web 1.0 όπου οι χρήστες ήταν παθητικοί δέκτες πληροφοριών οι οποίες είναι δημιούργημα άλλων, ο εξελιγμένος ιστότοπος Web 2.0 προσφέρει στους χρήστες τη δυνατότητα για επικοινωνία, αλληλεπίδραση και συνεργασία για τη δημιουργία περιχομένου από τους ίδιους. Περιλαμβάνουν ένα πλήθος εφαρμογών, μέσα και ιστότοπους κοινωνικής δικτύωσης, ιστολόγια, πλατφορμες διαμοίρασης περιχομένου, ιστότοπους διαμοιρασμού βίντεο, εργαλεία οπτικής αναπαράστασης κ.λπ..

Οι εφαρμογές του Web 2.0 αυτές εξυπηρετούν αποτελεσματικά τις σύγχρονες πρακτικές μάθησης και διαμορφώνουν το κατάλληλο περιβάλλον το οποίο υποστηρίζει, ενισχύει τη συμμετοχή των μαθητών με σκοπό την επίτευξη μαθησιακών στόχων. Άλλωστε η τεχνολογική εξέλιξη με τα εργαλεία που διαθέτει δίνει τη δυνατότητα για συνεργασία και επικοινωνία, προσθέτοντας ακόμα περισσότερους τομείς ηλεκτρονικής μάθησης. Το βλέμμα πλέον μετατοπίζεται από την παρεχόμενη γνώση στις δραστηριότητες και την αλληλεπίδραση των μαθητών για την κατάκτηση της γνώσης και προαγωγή της μάθησης.

Ο εκπαιδευτικός Ιστός Web 2.0 διαθέτει πληθώρα πλεονεκτημάτων για αποτελεσματική ενσωμάτωση του στη διδακτική πράξη και ειδικότερα στο μάθημα της Νεοελληνικής γλώσσας ενισχύοντας τα μαθησιακά αποτελέσματα όλων των μαθητών. Οι μαθητές οι οποίοι είναι απόλυτα εξοικειωμένοι με τον Ιστό από την προσωπική χρήση που κάνουν στην ευρύτερη κοινωνική τους ζωή, είναι πρόθυμοι να εντάξουν τα εργαλεία του στο σχολικό πλαίσιο τα οποία θα εξυπηρετήσουν δραστηριότητες που απαιτούν συνεργασία, έρευνα, αντιμετώπιση και επίλυση προβλήματος. Ο εκπαιδευτικός Ιστός Web 2.0 έχει δώσει άλλο περιεχόμενο στο τρόπο με το οποίο μαθαίνει και κατακτά τη γνώση ο άνθρωπος, έχουν ενταχθεί με τρόπο δυναμικό στην εκπαιδευτική διαδικασία σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες διαθέτοντας το υπόβαθρο σύγχρονων παιδαγωγικών προσεγγίσεων και εφαρμογών. (Cochrane, 2014)

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονιστεί ότι ο εκπαιδευτικός ιστός δεν είναι ένα εργαλείο, μια νέα τεχνολογία που έρχεται να συμπληρώσει και να ενισχύσει την παραδοσιακή διδασκαλία. Οι δυνατότητες που προσφέρει έρχονται να επαναπροσδιορίσουν την εκπαιδευτική προσέγγιση, τους σχεδιασμούς και τις πρακτικές. Είναι μια πλατφόρμα μάθησης η οποία στηρίζεται σε πέντε αλληλένδετες διαστάσεις: τη συμμετοχή, ανοικτότητα, αλληλεπίδραση, συνεργασία και κοινωνικότητα, οι οποίες δημιουργούν νέες παιδαγωγικές προσεγγίσεις και πρακτικές. (Τζιμογιάννης, 2019)

5.3.3 Εκπαιδευτικά Wikis

Σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες, τα wikis έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, γεγονός το οποίο προκύπτει από το ότι διαθέτουν όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά που δίνουν την ευκαιρία σε κάποιον χρήστη, ομάδα ή κοινότητα τη δημιουργία και επεξεργασία περιεχομένου σε συνεργατικό πλαίσιο. Ένα από τα πιο δημοφιλή wiki παγκοσμίως είναι η Wikipedia,

η διεθνής συνεργατική εγκυκλοπαίδεια την οποία οι χρήστες εθελοντικά αναπτύσσουν με περιεχόμενο και πραγματικά έχει αλλάξει το τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι έχουν πλέον πρόσβαση στη γνώση και την πληροφορία. Η Wikipedia αν και έχει δεχθεί κριτική για την αξιοπιστία των πληροφοριών, συνεχώς εμπλουτίζεται με νέο, ενημερωμένο περιεχόμενο.

Οι πλατφόρμες wikis διαθέτουν χαρακτηριστικά δημιουργίας περιεχομένου ιστοσελίδων και είναι τα ακόλουθα:

- Δικτυακός κειμενογράφος: ο χρήστης μπορεί να διαμορφώσει το περιεχόμενο μιας σελίδας μέσω `του επεξεργαστή κειμένου ή του φυλλομετρητή που διαθέτει το wiki. Μπορεί να εισάγει μια εικόνα, ένα βίντεο ή ένα μικρό τμήμα που εκτελούν κάποια λειτουργία.. υπάρχει επίσης η δυνατότητα να γίνει εισαγωγή κάποιου υπερσυνδέσμου.
- Χώρος ασύγχρονης συζήτησης: υπάρχει διαθέσιμος χώρος συζήτησης (forum) όπου οι χρήστες μπορούν να συνομιλούν, να ανταλλάσσουν απόψεις, να συνεργάζονται για θέματα που αφορούν την οργάνωση περιεχομένου, αλλαγές βελτιώσεις, αναθεωρήσεις κ.λπ.
- Ιστορικό αναθεωρήσεων: διατίθεται ιστορικό όπου καταγράφονται όλες οι αλλαγές με αντίστροφη χρονολογική σειρά. Καταγράφονται επίσης όλα τα στοιχεία των αλλαγών, ο τύπος αλλαγής (προσθήκη, διαγραφή), το όνομα αυτού που έκανε την αναθεώρηση, την ώρα και την ημέρα της αλλαγής.

Τα wikis είναι ένα πολύ χρήσιμο περιβάλλον το οποίο προσφέρεται και αξιοποιείται σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες καθώς δίνει την δυνατότητα στους μαθητές να συνεργαστούν για τη δημιουργία περιεχομένου και οικοδόμηση της γνώσης. Μπορούν να αναπτύξουν τις δεξιότητες τους μέσα από την συλλογική εργασία, να μάθουν ο ένας από τον άλλον αλλά και να εμπλακούν σε δραστηριότητες οι οποίες πραγματοποιούνται στην τάξη, το σπίτι ή οποιοδήποτε άλλον χώρο.

Άλλες δημοφιλείς πλατφόρμες είναι:

Mediawiki: <https://www.mediawiki.org>

Dokuwiki: <https://www.dokuwiki.org>

Wikispaces: <https://en.wikipedia.org>

PBWorks: <https://www.pbworks.com>

Tiki: <https://tiki.org>

Τέλος, τα συστήματα διαχείρισης μάθησης όπως το Open eClass, Moodle κ.λπ. ενσωματώνοντας wikis προσφέρουν περιβάλλοντα όπου μπορούν να υλοποιηθούν συνεργατικές εργασίες στα πλαίσια ηλεκτρονικών μαθημάτων.

5.3.4 Συνεργατική γραφή με Google Docs

Τα εργαλεία συνεργατικής δημιουργίας και γραφής του διαδικτύου προσφέρουν τη δυνατότητα στον χρήστη που ανήκει σε μία ομάδα να επεξεργάζεται από κοινού με τα υπόλοιπα μέλη έγγραφα, όπως αρχεία κειμένου, υπολογιστικά φύλλα, παρουσιάσεις κ.ά. Επιτρέπουν στα άτομα που συνεργάζονται να επικοινωνούν, να επεξεργάζονται τα έγγραφα, να συζητούν πάνω σε θέματα που αφορούν τη συνεργασία τους και οποιαδήποτε στιγμή να έχουν πρόσβαση από οποιονδήποτε χώρο και αυτομάτως οι όποιες αλλαγές που κάνει ο ένας χρήστης να φαίνονται στους υπόλοιπους σε πραγματικό χρόνο.

Κάποια από τα περιβάλλοντα συνεργατικής γραφής είναι ενδεικτικά: το EtherPad <https://etherpad.org/>, το Zoho <https://www.zoho.com/>, το Office Live της Microsoft, με τα Google Docs (GDs) να αποτελούν την πιο δημοφιλή πλατφόρμα συνεργατικής δημιουργίας με εφαρμογές που διευκολύνουν τόσο τη σχολική όσο και την ακαδημαϊκή εκπαίδευση. Έρευνες έχουν δείξει τα θετικά αποτελέσματα που επιφέρει η χρήση των Google Docs κυρίως ενισχύοντας τη συνεργατική μάθηση, την ανάπτυξη των δεξιοτήτων γραφής και της επικοινωνίας σε ένα περιβάλλον όπου οι δυσκολίες και οι ανασφάλειες των μαθητών και των φοιτητών για συνεργατική ανάπτυξη περιεχομένου περιορίζονται. Έρευνα που διεξήχθη σε προπτυχιακούς φοιτητές έδειξε πως τα Google Docs συνέβαλαν αποτελεσματικά ώστε υλοποιήσουν δραστηριότητες συνεργατικής γραφής, ταυτόχρονα διευκολύνθηκε η επικοινωνία τους ενώ περιορίστηκε η ανασφάλειά τους. (Zhu, 2012). Άλλες ανεξάρτητες έρευνες υπογραμμίζουν τα θετικά αποτελέσματα της χρήσης GDs σε θέματα επικοινωνίας, συνεργασίας, δημιουργικής γραφής, περιορισμού ανασφάλειας (Brodahl & Hansen, 2014) (Δράκου & Τζιμογιάννης, 2016) (Liu & Lan, 2016)

Ο χρήστης των Google Docs έχει στη διάθεσή του τα κάτωθι εργαλεία που του επιτρέπουν να επεξεργάζεται, να κάνει διαμοιρασμό και να σχολιάζει τα ψηφιακά κείμενα:

- Επεξεργαστή εγγράφου: τα GDs διαθέτουν επεξεργαστή κειμένου, παρουσιάσεων, υπολογιστικών φύλλων κ.λπ.. Ο κάθε χρήστης μπορεί να επεξεργάζεται το κείμενο,

με ένδειξη διαφορετικού χρώματος με το όνομά του στα σημεία του κειμένου που έχει επεξεργαστεί.

- Δημιουργία-κοινή χρήση: η δημιουργία των εγγράφων μπορεί να γίνει εξ αρχής στα Google Docs ή να γίνει μεταφορά ή αντιγραφή τους από άλλη εφαρμογή. Ο αρχικός δημιουργός του κειμένου μπορεί να προσκαλέσει και να διαμοιραστεί άλλους χρήστες μέσω μηνύματος από διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου.
- Σχόλια: Οι χρήστες μπορούν ασύγχρονα να συνομιλούν σχετικά με το περιεχόμενο του κειμένου που συνθέτουν αφήνοντας σχόλια σε συγκεκριμένα χωρία του κειμένου. Τα σχόλια αυτά μπορεί να είναι κάποια επισήμανση, ερώτηση, πρόταση για κάποια αλλαγή ή διόρθωση, συμπλήρωση κάποιας ιδέας, επιχειρήματος.
- Συνομιλία: Παρέχεται η δυνατότητα από την εφαρμογή για σύγχρονη επικοινωνία για τη συνομιλία μεταξύ των χρηστών.
- Αναθεωρήσεις: Διατίθεται ιστορικό των αλλαγών που γίνονται από τους χρήστες με την ακριβή ώρα και ημερομηνία και τα ονόματα των χρηστών που επεξεργάστηκαν το κείμενο. Οι αναθεωρήσεις αυτές βρίσκονται αποθηκευμένες στον δίσκο (drive) και μπορούν οι χρήστες να έχουν πρόσβαση σε αυτές.

Αξίζει να αναφερθεί ότι όσο περισσότεροι είναι οι συμμετέχοντες στην από κοινού χρήση εγγράφου, τόσο αυξάνεται η μεταξύ τους αλληλεπίδραση, οι συσχετίσεις εξελίσσονται σε σύνθετες και επομένως μέσα από τη διαδικασία συνεργατικής γραφής επιτυγχάνεται η οικοδόμηση της γνώσης.

Επομένως τα Google Docs είναι ένα διαδικτυακό συνεργατικής δημιουργίας περιβάλλον το οποίο συμβάλλει αποτελεσματικά σε δραστηριότητες συνεργατικής γραφής και παραγωγής λόγου στα πλαίσια της διδασκαλίας της γλώσσας, εύκολο στη χρήση, που επιτρέπει στους μαθητές να συνεργαστούν απομακρυσμένα ο ένας από τον άλλον και να δημιουργήσουν και να μοιραστούν ένα κείμενο. Ταυτόχρονα δίνεται η δυνατότητα στους διδάσκοντες να επιβλέπουν την πρόοδο των μαθητών, πως ο καθένας έχει εργαστεί και συμβάλει στο τελικό αποτέλεσμα.

5.3.5 Διαδραστικός Πίνακας

Η εξέλιξη της τεχνολογίας και οι εισαγωγή της στην εκπαιδευτική διαδικασία έδωσε τη δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς να εφαρμόσουν νέες μεθόδους διδασκαλία ώστε να

γίνει το μάθημα βιωματικότερο και η γνώση ουσιαστικότερη. Ένα εργαλείο το οποίο εξυπηρετεί τέτοιου είδους εκπαιδευτικές προσεγγίσεις το οποίο αποκτά ολοένα και πιο σταθερή θέση στις σχολικές τάξεις είναι ο διαδραστικός πίνακας. Έρευνες αποδεικνύουν ότι στις περισσότερες των περιπτώσεων η χρήση του διαδραστικού πίνακα στην τάξη ενισχύει θετικά τα μαθησιακά αποτελέσματα καθώς μέσα από διαφορετικές προσεγγίσεις παρουσίασης της γνώσης αφομοιώνονται καλύτερα οι γνώσεις από τους μαθητές και επομένως το επίπεδο της γνώσης και κατ' επέκταση το κίνητρο για μάθηση σχετικά με τα αποτελέσματα της χρήσης του ΔΠ στην πρόκληση αφοσίωσης των μαθητών προς το εκάστοτε αντικείμενο και στην τελική απόδοση τους είναι ποικίλες (Swan, Schenker, & Kratcosk, 2005) (Wood & Ashfield, 2008). Σαφώς, υπάρχουν και έρευνες που διατυπώνουν το αντίλογο των παραπάνω, κυρίως λόγω έλλειψης αποδείξεων για το αποτέλεσμα της χρήσης του διαδραστικού πίνακα στην τάξη (Smith, Higgins, Wall, & Miller, 2005).

Στην Νεοελληνική Γλώσσα, ο διδάσκων με εργαλείο τον διαδραστικό πίνακα έχει τη δυνατότητα, εκτός των άλλων, να σχεδιάσει τη διδασκαλία της παραγωγή και της διόρθωσης λόγου. Έχει στη διάθεσή του προγράμματα όπως το Smart Tools το οποίο είναι ένα διαδικτυακό λογισμικό εννοιολογικής χαρτογράφησης, το Inspiration το οποίο είναι λογισμικό για κατασκευή διαγραμμάτων κλπ. Μέσω των οποίων μπορούν να γίνει καταγραφή των ιδεών των μαθητών (ιδεοθύελλα, Brainstorming) και να κατασκευαστούν διαγράμματα για τη ορθή ανάπτυξη και δόμηση των παραγράφων. Επιπροσθέτως, ο εκπαιδευτικός μπορεί να συγγράψει από κοινού με τους μαθητές το κείμενο προκειμένου για καλύτερη εμπέδωση των παραμέτρων που πρέπει να λαμβάνονται υπόψιν στη συγγραφή κειμένου. Επίσης, στην περίπτωση συγγραφής περίληψης, υπάρχει η δυνατότητα υπογράμμισης ή/και μετακίνησης λέξεων ή των βασικών σημείων ενός κειμένου τα οποία θα συμπεριληφθούν στο κείμενο της περίληψης. Επιπλέον, ο εκπαιδευτικός μπορεί να προβάλλει ανώνυμα γραπτό κείμενο μαθητή και να το διορθώσει σε πραγματικό χρόνο από κοινού με τους μαθητές του με σκοπό τη βελτίωση του γραπτού τους λόγου. Τέλος, είναι εφικτή η διδασκαλία γραμματικών ή συντακτικών φαινομένων μέσω ασκήσεων με παραδείγματα για πληρέστερη κατανόηση του φαινομένου. Επομένως μέσω του διαδραστικού πίνακα η μάθηση επιτυγχάνεται με βιωματικό τρόπο αφού προκαλεί το ενδιαφέρον των μαθητών, διατηρεί την προσοχή τους και έτσι διευκολύνεται η απόκτηση και η αφομοίωση των γνώσεων (Δεληδάκη & Κωνσταντίνου, 2011).

Επιγραμματικά αναφέρονται χρήσιμα εργαλεία του διαδραστικού πίνακα:

- Δυνατότητα εισαγωγής κειμένου και διορθώσεων, με τη μορφή σχολίου ή αυτόνομα, σε οποιοδήποτε μέρος του πίνακα, σε κείμενα, εικόνες, ιστοσελίδες, με όλες τις δυνατότητες επεξεργασίας γραμματοσειράς όπως έντονα γράμματα, υπογράμμιση, χρωματισμός, μεγέθυνση κτλ.
- Επιλογή και μετακίνηση «αντικειμένων» μέσω της αφής
- Μετατροπή κειμένου από χειρόγραφο σε τυπογραφικό
- Αντιγραφή κειμένου και επικόλληση.
- Απόκρυψη ολόκληρης της σελίδας ή μέρος της και εμφάνιση αυτής σταδιακά.
- Διαχωρισμός οθόνης.
- Ταυτόχρονη προβολή πολλών κειμένων, εικόνων κ.λπ.
- Δημιουργία διαδικτυακών υπερσυνδέσμων ή προς άλλα αρχεία.
- Εγγραφή και αποθήκευση όσων έχουν πραγματοποιηθεί στον πίνακα κατά το μάθημα.
- Σύστημα καταγραφής της ανταπόκρισης του κοινού (Audience response system), με τη χρήση ειδικού εξοπλισμού που επιτρέπει την ταυτόχρονη συμμετοχή των μαθητών από τα θρανία τους σε δραστηριότητες όπως αλληλεπιδραστικά παιχνίδια, ασκήσεις αξιολόγησης, ζωντανές ψηφοφορίες κτλ.

5.4 Λογισμικά γενικού τύπου

5.4.1 Επεξεργαστής κειμένου

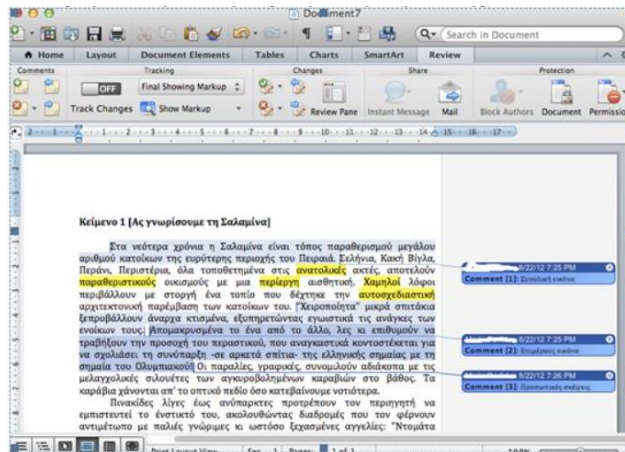
Τα λογισμικά επεξεργασίας κειμένου ή αλλιώς κειμενογράφοι δίνουν στους μαθητές τη δυνατότητα συγγραφής και επεξεργασίας κειμένου με την χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή με τρόπο λιγότερο χρονοβόρο και περισσότερο ενδιαφέρον, ενισχύουν τις δεξιότητες γραφής και δημιουργικής έκφρασης, ενώ οι εργασίες αυτοματοποιούνται σε σχέση με τον παραδοσιακό τρόπο γραφής με μολύβι και χαρτί.

Αξίζει να αναφερθεί πως έρευνες υπογραμμίζουν τα θετικά αποτελέσματα που επιφέρει η ενασχόληση των μαθητών σε εργασίες επεξεργασίας κειμένου μέσω λογισμικών κυρίως σε σχέση με την ποιότητα του γραπτού κειμένου, τη δραστηριότητα γραφής, την αναθεώρηση του κειμένου, τους κοινωνικούς και συναισθηματικούς παράγοντες της μάθησης. Μάλιστα ο Morphy και ο Graham θεωρούν πως μαθητές που κάνουν χρήση των λογισμικών επεξεργασίας κειμένου και αντιμετωπίζουν δυσκολία στη γραφή και την

ανάγνωση φαίνεται πως βελτιώνονται σημαντικά κυρίως εξαιτίας της ευκολίας της αναθεώρησης, της παραγωγής ευανάγνωστων κειμένων αλλά των εργαλείων όπως του ορθογραφικού ελέγχου (Morphy & Graham, 2012).

Η δημιουργία ψηφιακών κειμένων προσφέρει μια σειρά από πλεονεκτήματα στους μαθητές και είναι τα ακόλουθα:

- Η πληκτρολόγηση του κειμένου και η επεξεργασία του εξασφαλίζει τη συγγραφή ενός κειμένου καλά οργανωμένου και ευανάγνωστου. Ο μαθητής με την χρήση εργαλείων μορφοποίησης μπορεί να κάνει αλλαγές στη γραμματοσειρά, στο μέγεθός της και το χρώμα της, ενώ μπορεί να εισάγει εικόνες, σχήματα και να δημιουργήσει διάφορα κειμενικά είδη, όπως πρόσκληση, αφίσα, κόμικς κ.λπ.
- Εύκολα μπορεί να γίνει αναθεώρηση του γραπτού αφού μέσω της επεξεργασίας κειμένου μπορεί να προστεθούν σκέψεις, νέες ιδέες στις ήδη καταγεγραμμένες, λέξεις ή και ολόκληρες προτάσεις μπορεί να αντικατασταθούν, να διαγραφούν ή να αλλάξουν θέση και να μετακινηθούν σε άλλο σημείο του κειμένου μέσω της αντιγραφής ή αποκοπής και επικόλλησης. Έτσι οι δεξιότητες γραφής των μαθητών βελτιώνονται.
- Ο ορθογραφικός έλεγχος παρέχει στον μαθητή την δυνατότητα επισήμανσης του λάθους την ίδια στιγμή και επομένως την άμεση ανατροφοδότηση. Μάλιστα προτείνονται άσκησης στο μάθημα της Νεοελληνικής γλώσσας με διαμερισμό κειμένων στους μαθητές με σκόπιμα λάθη με στόχο την εξάσκηση τους στην ορθογραφία.
- Υπάρχει επίσης η δυνατότητα, αφού παραδώσει ο μαθητής το ψηφιακό του κείμενο στον διδάσκοντα εκείνος να εισάγει τα σχόλιά του και τις παρατηρήσεις ώστε ο μαθητής να διορθώσει τα σημεία που έχουν επισημανθεί που χρειάζονται αλλαγές. Ακόμη στα πλαίσια μιας ομαδικής εργασίας, οι μαθητές μπορούν να κάνουν προτάσεις, σχόλια στο κοινό κείμενο και ο αρχικός συντάκτης να δεχτεί ή όχι τις όποιες αλλαγές ή ιδέες.
- Τα κείμενα αυτά μπορούν εύκολα να διαμοιραστούν μέσω διαδικτύου αλλά και να δημοσιευτούν για παράδειγμα στο ιστολόγιο του σχολείου με αποτέλεσμα να εμφανίζεται ένα ακόμα πλεονέκτημα από την χρήση κειμενογράφου, όπως της ανάπτυξης συνεργασίας μεταξύ των μαθητών.

Εικόνα 8: Παράδειγμα κειμενογράφου με σχόλια του εκπαιδευτικού (Πηγή: <http://bepipedo2-ekse.cti.gr/moodle-mentep/mod/book/view.php?id=1170&chapterid=18>)

Γίνεται επομένως αντιληπτό πως η χρήση των λογισμικών επεξεργασίας κειμένου μπορεί να φανεί ένα εξαιρετικά χρήσιμο εργαλείο κυρίως στη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας καθώς δίνει δυνατότητες για τον σχεδιασμό εκπαιδευτικών στρατηγικών που αποβλέπουν στην ανάπτυξη και καλλιέργεια δεξιοτήτων δημιουργικής γραφής και διατύπωσης ιδεών και σκέψεων. Πιο αναλυτικά, ο επεξεργαστής κειμένου μπορεί να αξιοποιηθεί δημιουργικά στην έκθεση ιδεών, στη δημιουργία ιστοριών, κόμικς, ποιήματος κ.λπ. στην εκμάθηση της ορθογραφίας μέσω του ορθογραφικού ελέγχου, ανάπτυξη λεξιλογίου, σύνταξη περίληψης, γράμμα/ επιστολή, σύνταξη ενός άρθρου για τη σχολική εφημερίδα/ιστολόγιο (Κουτσογιάννης, 2011).

5.4.2 Προγράμματα παρουσίασης

Το λογισμικό παρουσίασης βρίσκει εφαρμογή σε διάφορους τομείς της κοινωνίας όπως για παράδειγμα σε συνέδρια για την ανακοίνωση μιας μελέτης, σε εργασιακούς χώρους για την παρουσίαση ενός έργου και η χρήση του θεωρείται απαραίτητη ως και αυτονόητη. Η δημιουργία κειμένου που γίνεται με τα προγράμματα αυτά ουσιαστικά συνοδεύουν τον προφορικό λόγο για αυτό και η δομή τους είναι αρκετά διαφορετική από αυτή των παραδοσιακών κειμένων. Εμπεριέχουν περισσότερο επιγραμματικές πληροφορίες καθώς υποστηρίζονται και εμπλουτίζονται από τον προφορικό λόγο του ομιλητή-παρουσιαστή. Ειδικότερα κατά τη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας οι μαθητές εξασκούνται αφενός στην πύκνωση του λόγου και της πληροφορίας που περιλαμβάνουν στην παρουσίαση τους και αφετέρου στην εκτενή προφορική τους ανάλυση στο ακροατήριο. Επομένως

εξασκείται τόσο ο προφορικός λόγος όσο και ο γραπτός. Επίσης η παρουσίαση μπορεί να γίνει πολυτροπική καθώς μπορεί να γίνει εισαγωγή αρχείου βίντεο, ήχου, εικόνων κ.λπ. (Κουτσογιάννης, Παυλίδου, & Χαλυσιάνη, 2011).

Πολλοί εκπαιδευτικοί επιλέγουν κατά τη διδασκαλία τους να χρησιμοποιήσουν το πρόγραμμα παρουσίασης με σκοπό αυτή να γίνει περισσότερο ενδιαφέρουσα, με τρόπο εποπτικό. Μπορεί για παράδειγμα να γίνει παρουσίαση ενός συγκεκριμένου γραμματικού φαινομένου, ενός κειμενικού είδους, και να ακολουθήσει συζήτηση να συζητήσει πάνω σε αυτό και ανταλλαγή απόψεων (Κουτσογιάννης, 2012).

Κεφάλαιο 6: Αξιοποίηση των Σύγχρονων Τεχνολογιών Μάθησης στη διδακτική πράξη

6.1 Βασικά χαρακτηριστικά των ψηφιακών τεχνολογιών μάθησης

Οι ψηφιακές τεχνολογίες που χρησιμοποιούνται κατά τη διδακτική πράξη παρουσιάζουν μια σειρά από δυνατότητες και χαρακτηριστικά. Ο διδάσκων αναλαμβάνει την αξιολόγηση τους και να επιλέξει την κατάλληλα ψηφιακά μέσα και περιβάλλοντα με τα οποία θα πλαισιώσει τον εκπαιδευτικό του σχεδιασμό.

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία (Alessi & Trollip, 2001) τα χαρακτηριστικά των ψηφιακών τεχνολογιών αξιολόγησης βάσει των οποίων γίνεται η επιλογή ενσωμάτωσής τους στην εκπαιδευτική διαδικασία μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ακολούθως:

- Προσβασιμότητα: Οι ψηφιακές τεχνολογίες δίνουν στο χρήστη με εύκολο τρόπο τη δυνατότητα πρόσβασης σε πληροφορίες ποικίλων μορφών. Η πρόσβαση αυτή μπορεί να γίνει μέσω διαφορετικών δομών και μηχανισμών: ιστοτόπων, μηχανών αναζήτησης, κοινωνικών δικτύων, εκπαιδευτικών αποθετηρίων, διαδικτυακών πυλών.
- Πολυτροπικότητα: Ο παγκόσμιος ιστός χαρακτηρίζεται ως η κυριότερη πηγή παροχής πληροφοριών. Διαθέτει υπερκειμενικές δομές και πολυτροπικότητα στην οργάνωση της πληροφορίας η οποία μπορεί να πάρει τη μορφή εικόνας, ήχου, κειμένου, βίντεο. Το συγκεκριμένο χαρακτηριστικό έχει επιφέρει μεγάλη αλλαγή στον τρόπο με τον οποίο ο μαθητής-εκπαιδευόμενος αντιμετωπίζει τη πληροφορία σε συνδυασμό με τις δυνατότητες που προσφέρουν οι μηχανές αναζήτησης. Ο κάθε μαθητής έχει έναν δικό του τρόπο στην αναζήτηση πληροφοριών, ακολουθώντας

μοναδικές διαδρομές ανάλογα με το θέμα ή το πρόβλημα που έχει να αντιμετωπίσει. Συνεπώς, ο κάθε εκπαιδευόμενος μπορεί εξατομικευμένα να ακολουθήσει τη δική του πορεία για να φτάσει στη μάθηση, επιλέγοντας αυτή που ταιριάζει περισσότερο στις ανάγκες, τις επιθυμίες και τις κλίσεις του.

- **Διαδραστικότητα:** οι ψηφιακές τεχνολογίες έχουν σχεδιαστεί με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν στις ενέργειες του μαθητή και να μπορούν να του προσφέρουν καινούργιες πληροφορίες ανάλογα με τα χαρακτηριστικά και τις γνώσεις του.
- **Ανατροφοδότηση:** οι σύγχρονες τεχνολογίες μπορούν να δώσουν ανατροφοδότηση στον μαθητή αναλόγως του τρόπου με τον οποίο αυτός αποκρίνεται στο ψηφιακό περιβάλλον και το βαθμό επίδοσής του. Η ανατροφοδότηση μπορεί να πάρει τη μορφή επεξήγησης, υπόδειξης ή ενός απλού μηνύματος. Ένα σχόλιο ανατροφοδότησης μπορεί να αφορά μια εργασία του μαθητή, την αξιολόγησή του σε μια συγκεκριμένη ενότητα ή ένα ολόκληρο μάθημα.
- **Χρηστικότητα:** Όταν οι μαθητές κάνουν χρήση ενός ψηφιακού περιβάλλοντος θα πρέπει να τους απασχολεί το περιεχόμενο του αναφορικά με τη μάθηση και όχι να αναλώνονται στο να καταλάβουν το τρόπο με τον οποίο λειτουργεί το λογισμικό ή ψηφιακό περιβάλλον. Με άλλα λόγια το περιβάλλον πρέπει να είναι εύκολο στη χρήση. Η χρηστικότητα του περιβάλλοντος σχετίζεται με την αλληλεπίδραση του χρήστη με το ψηφιακό περιβάλλον, πόσο εύκολα μπορεί να μάθει να το χειρίζεται, με την αποτελεσματικότητα στην ολοκλήρωση εργασιών, την ευκολία στην κατανόηση της λειτουργίας του και την ικανοποίηση που δίνει στο χρήστη με την επίτευξη των επιδιωκόμενων στόχων.
- **Προσαρμοστικότητα:** η συγκεκριμένη έννοια έχει να κάνει με προγράμματα και περιβάλλοντα τα οποία σχεδιάστηκαν παρέχοντας διαδραστικότητα, προσφέρουν με άλλα λόγια αλληλεπίδραση και προσαρμοστικότητα. Τα συγκεκριμένα προγράμματα έχουν σχεδιαστεί ώστε να εξυπηρετούν την ευφυή προσαρμοστική μάθηση. Λόγου χάριν, ένα ψηφιακών παιχνίδι μάθησης, μπορεί να ελέγχει τις ενέργειες του μαθητή και να αξιολογεί την επίδοσή του. Επισημαίνει απαντήσεις που είναι λάθος, προβάλλει τον χρόνο που χρειάστηκε ο μαθητής για την επίλυση κ.α..
- **Ανοικτή Συμμετοχή και Επικοινωνία:** οι μαθητές που χρησιμοποιούν τα σύγχρονα περιβάλλοντα του διαδικτύου μπορούν να επικοινωνούν, να συνεργάζονται και να

αλληλεπιδρούν κοινωνικά. Η επικοινωνία αυτή αφορά τους συμμετέχοντες, εκπαιδευτικούς και μαθητές και μπορεί να επιτευχθεί με τη χρήση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, πλατφόρμες τηλεδιάσκεψης, φόρουμ επικοινωνίας κ.λπ.. Έτσι, ενθαρρύνεται η ενεργός συμμετοχή και η επικοινωνία η οποία πραγματοποιείται με τη χρήση φυσικής γλώσσας, κείμενα, εικόνες κ.α..

6.2 Πλεονεκτήματα ενσωμάτωσης σύγχρονων τεχνολογιών

Η αξιοποίηση των ΤΠΕ κατά την εκπαιδευτική διαδικασία παρουσιάζει πληθώρα πλεονεκτημάτων. Η εκπαίδευση μέσω των δυνατοτήτων που προσφέρουν οι ΤΠΕ παύει πλέον να περιορίζεται χωρικά αλλά και χρονικά, είναι εμπλουτισμένη από ποικίλα μέσα επικοινωνίας και εξελίσσεται σε ένα περιβάλλον απαλλαγμένο από το δασκαλοκεντρικό μοντέλο διδασκαλίας. Το μαθητοκεντρικό έχει πάρει τη θέση του, στο οποίο η μάθηση και η διδασκαλία προσαρμόζεται ανάλογα με τις ατομικές ανάγκες του κάθε παιδιού.

Οι εκπαιδευτικοί κάνοντας χρήση των ΤΠΕ έχουν ανά πάσα στιγμή πρόσβαση σε γνώσεις και πληροφορίες τις οποίες μπορούν να επεξεργαστούν, να τις διαμοιραστούν, να τις σχολιάσουν με τους μαθητές τους και να τις αξιοποιήσουν με τρόπο που εξυπηρετεί τη μάθηση και τη παιδαγωγική σκέψη του 21ου αιώνα. Με τον τρόπο αυτό δίνεται η δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς να επαναπροσδιορίσουν τον τρόπο διδασκαλίας τους με σκοπό να εμπλακούν οι μαθητές τους σε αυθεντικές δραστηριότητες μάθησης με στόχο την ενεργό συμμετοχή τους, την ανταλλαγή απόψεων, την αλληλεπίδραση και τη συνεργασία με απώτερο σκοπό την ανάπτυξη και καλλιέργεια της κριτικής και δημιουργικής σκέψης.

Η αξιοποίηση των ΤΠΕ κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας με την χρήση οπτικοακουστικών μέσων και εξοπλισμού (συσκευών εικόνας και ήχου), με την πρόσβαση στο διαδίκτυο και την τοπική διασύνδεση και επικοινωνία, δίνει στους μαθητές το κίνητρο να εμπλακούν σε δραστηριότητες αναζήτησης πληροφοριών, στις οποίες διαδραματίζουν οι ίδιοι ενεργό ρόλο. Υπάρχει αλληλεπίδραση μεταξύ συμμαθητών όταν εμπλέκονται σε εστιασμένες δραστηριότητες, εφαρμόζουν στρατηγικές ενεργητικής μάθησης. Με τον τρόπο αναπτύσσονται επικοινωνιακοί δεσμοί, εγείρεται η φαντασία και η δημιουργικότητα αλλά κυρίως οι μαθητές αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες και κινητοποιούνται ώστε να

αναλάβουν δράση κυρίως μέσα από τις πολλαπλές αναπαραστάσεις που προσφέρουν οι ΤΠΕ.

Η ενσωμάτωση των ΤΠΕ φαίνεται πως έχει επηρεάσει την εκπαίδευση για αυτό και το σχολείο σήμερα αλλάζει, εκσυγχρονίζεται αφού έχει στη διάθεσή του καινοτόμα μέσα, εργαλεία και τεχνικές διδασκαλίας. Οι μαθητές ενισχύονται με τα εφόδια, τεχνολογικά εργαλεία αλλά κυρίως τα γνωστικά αντικείμενα εκείνα τα οποία τους εξασφαλίζουν την εκπαιδευτική αλλά και μελλοντική τους επαγγελματική τους εξέλιξη. Επίσης οι ΤΠΕ, λειτουργώντας ως πηγή πληροφόρησης ενισχύουν την ανακαλυπτική μάθηση αλλά και την εποικοδομητική, αφού ο ίδιος ο μαθητής εμπλέκεται σε διαδικασίες διαχείρισης της γνώσης.

Επίσης σημαντική είναι η χρήση διαδικτυακών εφαρμογών οι οποίες εξυπηρετούν την εξ' αποστάσεως μάθηση αλλά ταυτόχρονα ενισχύουν τη συνεργατική μάθηση. Έτσι βελτιώνεται η ποιότητα της διδασκαλίας και της μάθησης ενώ ταυτόχρονα επιτυγχάνεται η ανάπτυξη της αυτονομίας και της αυτενέργειας.

Οι ΤΠΕ μάλιστα έχουν αλλάξει ολοκληρωτικά τον τρόπο με τον οποίο οι μαθητές βρίσκουν επίλυση στα προβλήματα αφού τα παρεχόμενα εργαλεία τους δίνουν δυνατότητες να αναπτύξουν δεξιότητες νέου τύπου.

Τέλος, δεν πρέπει να λησμονηθεί η αναφορά στα θετικά συναισθήματα που βιώνουν οι μαθητές κατά την χρήση των ΤΠΕ, όπως ο ενθουσιασμός και η ετοιμότητα που νιώθουν με την ενσωμάτωση των σύγχρονων τεχνολογιών κατά μαθησιακή διαδικασία (Τζιμογιάννης, 2019).

6.3 Οφέλη ενσωμάτωσης σύγχρονων τεχνολογιών στη συμπεριληπτική τάξη

Η συμπεριληπτική εκπαίδευση παρουσιάζει σημαντικά οφέλη για όλους τους μαθητές ανεξαιρέτως, με και χωρίς ειδικές ανάγκες, τους εκπαιδευτικούς, αλλά και την ευρύτερη κοινωνία. Όταν υλοποιείται και εφαρμόζεται η συμπεριληπτική εκπαίδευση τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες έχουν τη δυνατότητα να συμβιώνουν και να αλληλεπιδρούν μέσα στο σχολικό περιβάλλον, χωρίς να απομονώνονται και να αποκλείονται από την εκπαιδευτική διαδικασία. Επίσης, αναπτύσσονται συμπεριφορές με θετικά αποτελέσματα στο πλαίσιο του σχολείου-αλλά και το κοινωνικό περιβάλλον, καθώς οι μαθητές

αποδεχόμενοι τους άλλους μαθαίνουν να τους σέβονται και να τους κατανοούν αναπτύσσοντας κοινωνικές αλλά και ακαδημαϊκές δεξιότητες (Scruggs & Mastropieri, 2001). Επομένως το φαινόμενο του διαχωρισμού και κατηγοριοποίησης των παιδιών σε μαθητές με και χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και ιδιαιτερότητες. Άλλο ένας όφελος της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης αποτελεί το γεγονός ότι οι μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες έχουν πρόσβαση στη γενική εκπαίδευση το οποίο προβλέπεται από το αναλυτικό πρόγραμμα της γενικής εκπαίδευσης ενώ παρέχονται ίσες ευκαιρίες για ανάπτυξη κοινωνικών σχέσεων μεταξύ των συνομηλίκων (Slee & Allan, 2001). Επίσης η συμπεριληπτική εκπαίδευση επίσης συμβάλλει σημαντικά στην μείωση του «στίγματος» καθώς η ύπαρξη παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στη γενική τάξη αποτρέπει την κατηγοριοποίησή τους (Ainscow, Booth, & Dyson, 2004). Διαμορφώνουν επίσης μια καλύτερη εικόνα του εαυτού τους και αναπτύσσουν έτσι την αυτοπεποίθηση και την αυτοεκτίμησή τους (Scruggs & Mastropieri, 2001). Επιπλέον, η συμπεριληπτική εκπαίδευση είναι ιδιαίτερα ωφέλιμη και για το εκπαιδευτικό προσωπικό αφού αναπτύσσεται κλίμα συνεργασίας και αλληλεπίδρασης μεταξύ των εκπαιδευτικών γενικής τάξης και των ειδικών παιδαγωγών (τμήματος ένταξης, παράλληλης στήριξης) με σκοπό την στήριξη όλων των μαθητών. Ακόμα αξίζει να αναφερθεί, η συνεχής κατάρτιση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών της γενικής τάξης σε θέματα ειδικής αγωγής, διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, διαχείρισης της διαφορετικότητας κ.λπ. συμβάλλει σημαντικά στην ορθή εφαρμογή της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης με τους εκπαιδευτικούς να αποκτούν τις κατάλληλες γνώσεις και εφόδια που τους καθιστούν ικανούς να ανταποκριθούν στην ποικιλομορφία της σχολικής τάξης. Τέλος, η συμπεριληπτική εκπαίδευση δεν αποτελεί όφελος μόνο για τα παιδιά που παρουσιάζουν κάποια εκπαιδευτικές ιδιαιτερότητα, αλλά ωφελεί το σύνολο των παιδιών του σχολικού πλαισίου, καθώς μαθαίνουν να συναναστρέφονται και να αλληλεπιδρούν με το «διαφορετικό» αλλά κυρίως να το αποδέχονται. Ενδεικτικά αναφέρονται αξίες που αποκτούν τα παιδιά όπως η ανάπτυξη της κοινωνικής ευαισθησίας και η διάθεση προσφοράς βοήθειας που φοιτούν σε συμπεριληπτικά σχολεία (Ζώνιου-Σιδέρη, 2004).

Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας, οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στο σχολείο του 21^{ου} αιώνα για τη συμπερίληψη όλων των μαθητών-τριών. Η συμπεριληπτική εκπαίδευση έχει θέσει ως αποστολή της την βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος σε τέτοιο βαθμό ώστε να ανταποκριθεί στις ανάγκες των καιρών με τις διαπολιτισμικές και εξισωτικές απαιτήσεις που παρουσιάζονται. Σήμερα, σε όλους τους τομείς της κοινωνίας μας, αλλά κυρίως στο σχολικό χώρο δεν χωρούν αποκλεισμοί, ανισότητες, προκαταλήψεις αποδοκμασίες, επιδοκμασίες που σχετίζονται με την φυλετική ή εθνική καταγωγή, το φύλο, την ηλικία, το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο, τις αναπηρίες. Η συμπερίληψη ανοίγει τον δρόμο ώστε η διαφορετικότητα και η ετερογένεια να μην είναι πια εμπόδιο, αντιθέτως δίνουν δυνατότητα ο ένας να αγκαλιάσει τη μοναδικότητα του άλλου με σεβασμό και αξία στην ανθρώπινη ύπαρξη.

Οι ΤΠΕ, δεν αντιμετωπίζονται πλέον ως μια καινοτομία που εξυπηρετεί τη μαθησιακή διαδικασία, αλλά με τις δυνατότητες που προσφέρουν μπορούν να φανούν, με την προϋπόθεση την ορθή αξιοποίησή τους, ένα εξαιρετικά χρήσιμο εργαλείο στην συμπεριληπτική τάξη και να δημιουργήσουν συνεργατικά, μαθητοκεντρικά, διερευνητικά και αλληλεπιδραστικά περιβάλλοντα μάθησης. Οι σύγχρονες τεχνολογίες έχουν αλλάξει ριζικά την προσέγγιση, τους σκοπούς και τους στόχους, τη μεθοδολογία της εκπαιδευτικής διαδικασίας καθώς σε παγκόσμιο επίπεδο τα εκπαιδευτικά συστήματα περιλαμβάνουν τις ΤΠΕ στα προγράμματα σπουδών τους στοχεύοντας την αποτελεσματική προετοιμασία των μαθητών ώστε να αποκτήσουν όλα τα εφόδια που τους καθιστούν ικανούς να αντιμετωπίσουν οποιαδήποτε πρόκληση.

Οι ΤΠΕ δεν αποβλέπουν απλά στην εξοικείωση των μαθητών με τους υπολογιστές ή το διαδίκτυο, έχουν τη δυνατότητα να ενισχύσουν ανοικτά περιβάλλοντα μάθησης ώστε να επιτευχθούν τα επιδιωκόμενα μαθησιακά αποτελέσματα του σύγχρονου προγράμματος σπουδών. Πιο συγκεκριμένα, αποτελούν το μέσο επικοινωνίας, αλληλεπίδρασης και συνεργασίας, ένα πολύ χρήσιμο εργαλείο δημιουργικής έκφρασης αλλά και επίλυσης προβλημάτων. Επίσης αποτελούν μια ανοικτή βιβλιοθήκη πλούσιου ψηφιακού περιεχομένου.

Στα φιλολογικά μαθήματα και κυρίως στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας στο Γυμνάσιο, η αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία του οφείλει να γίνει με τρόπο συνειδητό και συστηματικό. Για αυτό οι φιλόλογοι καλούνται, έχοντας λάβει τη κατάλληλη

επιμόρφωση σε θέματα που αφορούν την χρήση των ΤΠΕ αλλά και σύγχρονων παιδαγωγικών αρχών και μεθόδων διδασκαλίας να σχεδιάζουν τη διδασκαλία τους αξιολογώντας τα ψηφιακά εργαλεία και μέσα που θα αξιοποιήσουν. Οι ψηφιακές τεχνολογίες θα πρέπει να πληρούν προϋποθέσεις καταλληλότητας δομής περιεχομένου, διαδραστικότητας, χρηστικότητας και τεχνικού σχεδιασμού για την επίτευξη των διδακτικών και παιδαγωγικών στόχων.

Τέλος, οι Ανοικτοί Εκπαιδευτικοί Πόροι, τα Ανοικτά Διερευνητικά Περιβάλλοντα, τα ψηφιακά περιβάλλοντα και λογισμικά αποτελούν ενδεικτικά μέσα και τα εργαλεία που μπορούν να ενσωματωθούν στη διδακτική πράξη και να την επηρεάσουν προς θετική κατεύθυνση. Παρουσιάζουν δηλαδή μια σειρά από πλεονεκτήματα που εξυπηρετούν την κατάκτηση της γνώσης και την προαγωγή της μάθησης και γενικά προωθούν νέους τρόπους διδασκαλίας ενθαρρύνοντας καινοτόμες πρακτικές, νέες διδακτικές προσεγγίσεις και συνεργατικές μεθόδους διδασκαλίας.

Αναφορές

Ξενόγλωσσες

- Ainscow , M., Booth, T., & Dyson, A. (2004). Understanding and developing inclusive practices. *International Journal of Inclusive*, 8(2), 125-139.
- Alessi , S., & Trollip, S. (2001). *Multimedia for Learning: Methods and Development*.
- Anderson, L., & Krathwohl, D. (2000). *Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing, A : A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives, Abridged Edition*. New York: Pearson Education (US).
- Barab, S., & Duffy, T. (2000). From practice fields to communities of practice. *Theoretical Foundations of Learning Environments*, 25-55.
- Bernhardsson, L., Hult, H. V., & Gellerstedt, M. (2017). *11th International Technology, Education and Development Conference* (pp. 1433-1441). Valencia, Spain: INTED2017 Proceedings.
- Brodahl, C., & Hansen, N. (2014). Education Students' Use of Collaborative Writing Tools in Collectively Reflective Essay Papers. *Journal of Information Technology Education: Research*, 13, 91-120.
- Burton, J., Moore, D., & Magliaro, S. (2005). Behaviorism and Instructional Technology. *Handbook of Research for Educational Communications and Technology*, 3-36.
- Chai, C., Koh, J., & Tsai, C.-C. (2013). A Review of Technological Pedagogical Content Knowledge. *Educational Technology & Society*, 16(2), 31-51.
- Cochrane, T. D. (2014). Critical success factors for transforming pedagogy with mobile Web 2.0. *British Journal of Educational Technology*, 45(1), 65-82.
- Downes, S. (2010). *Learning Networks and Connective Knowledge*. (H. H. Yang, & Y. S. Yuen, Eds.) IGI Global.
- Duke, B., Harper, G., & Johnston, M. (2013). Connectivism as a Digital Age Learning. *The International HETL Review*, 4-13.
- Duță, N., & Martínez-Rivera, O. (2015). Between Theory and Practice: The Importance of ICT in Higher Education as a Tool for Collaborative Learning. *The 6th International Conference Edu World 2014 "Education Facing Contemporary World"*. 180, pp. 1466-1473. Pitesti: Procedia - Social and Behavioral Sciences.
- Ertmer, P. A. (2005). Teacher pedagogical beliefs: The final frontier in our quest for technology integration? *Educational Technology Research and Development*, 53(4), 25-39.
- European Commission. (2014). *Opening up Education: Innovative teaching and learning for all through new Technologies and Open Educational Resources*.

- Ferguson, D. (2008). International trends in Inclusive Education: The continuing challenge to teach each one and everyone. *European Journal of Special Needs Education*, 23(2), 109-120. doi:<https://doi.org/10.1080/08856250801946236>
- Herrington, J., & Oliver, R. (2000). An instructional design framework for authentic learning environments. *Educational Technology Research and Development*, 23-48.
- Holden, H., Ozok, A., & Rada, R. (2008). Technology use and acceptance in the classroom: Results from an exploratory survey study among secondary education teachers in the USA. *5(2)*, 135-146.
- Jimoyiannis, A., & Komis, V. (2006). Exploring secondary education teachers' attitudes and beliefs towards ICT adoption in education. *Themes in Education*, 7, 181-204.
- Jimoyiannis, A., & Tsiotakis, P. (2017). Beyond students' perceptions: Investigating learning presence in a community of educational blogging. *Journal of Applied Research in Higher Education*, 9(1), 129-146.
- Jonassen, D. (2000). Toward a design theory of problem solving. *Educational Technology Research and Development*, 63-85.
- Kalantzis, M., & Cope, B. (2013). *Νέα Μάθηση. Βασικές Αρχές για την Επιστήμη της Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Κριτική.
- Koh, J., & Chai, C. S. (2014). Teacher clusters and their perceptions of technological pedagogical content knowledge (TPACK) development through ICT lesson design. *Computers & Education*, 70, 222-232.
- Kop, R., & Hill, A. (2008). Connectivism: Learning Theory of the Future or Vestige of the Past? *International Review of Research in Open and Distance Learning*, 9, 1-13.
- Kozma, R. (2005). National Policies that Connect ICT-Based Education Reform to Economic and Social Development. *Human Technology: An Interdisciplinary Journal on Humans in ICT Environments*, 1(2), 117-156.
- Kress, G. (2000). *Σχεδιασμός του γλωσσικού προγράμματος σπουδών με βάση το μέλλον. Γλωσσικός Υπολογιστής II. Ανάκτηση από Προγράμματα Σπουδών*: <http://www.komvos.edu.gr/periodiko/periodiko2nd/glossika/print/kress/index.htm>
- Liu, H., & Lan, K. (2016). Social Constructivist Approach to Web-Based EFL Learning: Collaboration, Motivation, and Perception on the Use of Google Docs. *Journal of Educational Technology & Society*, 171-186.
- Morphy, P., & Graham, S. (2012). Word processing programs and weaker writers/readers: A meta-analysis of research findings. *Reading and Writing*, 25(3), 641-678.
- Roblyer, M., & Doering, A. (2014). *Εκπαιδευτική Τεχνολογία και Διδασκαλία*. (Μ. Μουντρίδου, Trans.) Αθήνα: Ίων.

- Scruggs, T., & Mastropieri, M. (2001). How to summarize single-participant research, ideas and applications. *Exceptionality*, 227-244.
- Shelton, C. (2017). Giving up technology and social media: why university lecturers stop using technology in teaching. *Technology, Pedagogy and Education*, 26(3), 303-321.
- Siemens, G. (2005). Connectivism: A Learning Theory for the Digital Age. *International Journal of Instructional Technology and Distance Learning*, 2(1), 3-10.
- Slee, R., & Allan, J. (2001). Excluding the included: A reconsideration of inclusive education. *International Studies in Sociology of Education*, 11(2), 173-191.
- Smith, H. J., Higgins, E. S., Wall, K., & Miller, J. (2005). Interactive whiteboards: Boon or bandwagon? A critical review of the literature. *Journal of Computer Assisted Learning*, 21(2), 91-101.
- Swan, K., Schenker, J., & Kratcosk, A. (2005). The effects of the use of interactive whiteboards on student achievement. *Interactive Whiteboards for Education: Theory, Research and Practice*.
- Tsiotakis, P., & Jimoyiannis, A. (2016). Critical factors towards analysing teachers' presence in on-line learning communities. *The Internet and Higher Education*. 45-58.
- Voogt, J., Erstad, O., Dede, C., & Punya, M. (2013). century, Challenges to learning and schooling in the digital networked world of the 21st. *Journal of Computer Assisted Learning*, 29(5), 403-413.
- Wood, R., & Ashfield, J. (2008). The use of the interactive whiteboard for creative teaching and learning in literacy and mathematics: a case study. *British Journal of Education Technology*, 39(1), 84-96.
- www.greek-language.gr*. (2023). Ανάκτηση 01 25, 2023, από Η πύλη για την Ελληνική Γλώσσα: <https://www.greek-language.gr/greekLang/index.html>
- Zhu, C. (2012). Student Satisfaction, Performance, and Knowledge Construction in Online Collaborative Learning. *Educational Technology & Society*, 15(1), 127-136.
- Αγγελάκος, Κ., Κατσαρού, Ε., & Μαγγανά, Α. (2012). *Νεοελληνική Γλώσσα Α' Γυμνασίου*. Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων Διόφαντος.

Ελληνικές

- Αντωνίου-Κρητικού, Ι., Γιάγκου, Μ., Κάντζου, Β., & Σταμούλη, Σ. (2010). Ο μαθητής ως ερευνητής: αξιοποίηση σωμαίων κειμένων στη γλωσσική διδασκαλία. *Μελέτες για την Ελληνική γλώσσα. Πρακτικά της 30ης Ετήσιας Συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ.*, (pp. 98-111).

- Γαβριηλίδου, Μ., Εμμανουηλίδης, Π., & Πετρίδου-Εμμανουλίδου, Έ. (2013). *Νεοελληνική Γλώσσα Β' Γυμνασίου*. Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων Διόφαντος.
- Γελαστοπούλου, Μ., & Κουρμπέτης, Β. (2015). Η αξιοποίηση των Τεχνολογιών Επικοινωνίας και Πληροφοριών στο πλαίσιο της ενταξιακής εκπαίδευσης. 9ο *Συνέδριο με Διεθνή Συμμετοχή-Τεχνολογίες της Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση* (pp. 1-8). Ρέθυμνο: Πανεπιστήμιο Κρήτης.
- Γεωργιάδη, Μ., Κουρκούτας, Η., & Καλύβα, Ε. (2007). Η συνεκπαίδευση (Inclusion) στην Ευρώπη. *Η Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση και οι προκλήσεις της εποχής μας* (σσ. 1236-1243). Ιωάννινα : Σχολή Επιστημών Αγωγής. Ανάκτηση από <http://conf2007.edu.uoi.gr/>.
- Δεληδάκη, Σ., & Κωνσταντίνου, Γ. (Eds.). (2011). Η χρήση του διαδραστικού πίνακα στα φιλολογικά μαθήματα. *2ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ένταξη και χρήση των ΤΠΕ στην Εκπαιδευτική Διαδικασία* (pp. 1057-1062). Πάτρα: Ελληνική Επιστημονική Ένωση Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση (ΕΤΠΕ).
- Δράκου, Κ., & Τζιμογιάννης, Α. (2016). Παραγωγή λόγου με χρήση συνεργατικών εργαλείων: Μια μελέτη στο πλαίσιο του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας Γ' Γυμνασίου. *16(1)*, 63-85.
- Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (2004). Η αναγκαιότητα της ένταξης: προβληματισμοί και προοπτικές, Σύγχρονες ενταξιακές προσεγγίσεις. In Συλλογικό, *Σύγχρονες Ενταξιακές Προσεγγίσεις* (pp. 29-53). Αθήνα: Πεδίο.
- Θωμά, Ρ., Καραφωτιά, Μ., & Τζοβλά, Ε. (2018). Σχολείο και καλλιέργεια του 21ου αιώνα. *Επιστημονικό και Εκπαιδευτικό Περιοδικό "εκπ@ιδευτικός κύκλος"*, 77-90.
- Καπραβέλου, Α. (2011). Η σημασία των θεωριών μάθησης στο πλαίσιο των ΤΠΕ στην εκπαίδευση. *Open Education. The Journal for Open and Distance Education and Educationa Technology*, 7(1), 98-117.
- Κατσαρού, Ε., Μαγγανά, Α., Σκιά, Α., & Τσέλιου, Β. (2021). *Νεοελληνική Γλώσσα Γ' Γυμνασίου*. Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων Διόφαντος.
- Κουτσογιάννης, Δ. (2011). *Εφηβικές Πρακτικές Ψηφιακού Γραμματισμού και Ταυτότητες*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
- Κουτσογιάννης, Δ. (2012). Μελέτη για την αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: γενικό πλαίσιο και ιδιαιτερότητες. *Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας*, 1-47.
- Κουτσογιάννης, Δ. (2014). *Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση εκπαιδευτικών στα κέντρα στήριξης επιμόρφωσης*. (Ι. «.-Δ. Κατάρτισης, Ed.) Πάτρα.
- Κουτσογιάννης, Δ. (2017). *Γλωσσική διδασκαλία: χθες, σήμερα, αύριο. Μια πολιτική προσέγγιση*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών. Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη.

- Κουτσογιάννης, Δ., Παυλίδου, Μ., & Χαλυσιάνη, Ι. (2011). *Μελέτη για την αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: γενικό πλαίσιο και ιδιαιτερότητες*. Ανάκτηση από Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας: <http://old.greek-language.gr/node/803>
- Μαστροθανάσης, Κ., Ζουγανέλη, Α., & Κατσιφή-Χαραλαμπίδη, Σ. (2016). Η αξιολόγηση της διδασκαλίας μεταγνωστικών στρατηγικών για την παραγωγή γραπτού λόγου σε μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες και γλωσσικές διαταραχές. *4ο Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης*. 2014(2), π. 425*435. Αθήνα: Κέντρο Μελέτης Ψυχοφυσιολογίας και Εκπαίδευσης.
- Μεγάλου, Ε., & Κακλαμάνης, Χ. (2018). Ψηφιακό Σχολείο II: επέκταση και αξιοποίηση της ψηφιακής εκπαιδευτικής πλατφόρμας «e-me», των διαδραστικών σχολικών βιβλίων, των ψηφιακών αποθετηρίων και του εθνικού συσσωρευτή εκπαιδευτικού περιεχομένου «Φωτόδεντρο». *11ο Πανελλήνιο και Διεθνές Συνέδριο «Οι ΤΠΕ στην Εκπαίδευση»* (pp. 15-23). Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών & Εκδόσεων (ITYE) «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ».
- Ντίνας, Κ., & Ευθυμία Γιώτη, Γ. (2016). *Ο Κριτικός Γραμματισμός στη Σχολική Πράξη*. Αθήνα: Gutenberg.
- Πατζαρέλας, Π. (2012). Τα βασικά εργαλεία των ΤΠΕ στη διδασκαλία της λογοτεχνίας και οι χρήσεις τους: περιβάλλοντα παραγωγής λόγου, λογισμικό παρουσίασης και διαδίκτυο. (Κ. Ε. Γλώσσας, Ed.)
- Πολιτικής, Ι. Ε. (2023, 02 17). <http://iep.edu.gr>. Ανάκτηση από <http://iep.edu.gr/el/neaps-pronoli>.
- Ράπτης, Α., & Ράπτη, Α. (2001). *Μάθηση και Διδασκαλία στην εποχή της Πληροφορίας: Ολική προσέγγιση*. Αθήνα: Αθηνά.
- Ρίβιου, Κ., Κουρουπέτρογλου, Γ., & Οικονομίδης, Ν. (2015). Σχεδιασμός Εκπαιδευτικών Δραστηριοτήτων με βάση τις αρχές της Καθολικής Σχεδίασης για τη Μάθηση. (pp. 442-451). Ηράκλειο Κρήτης: Ινστιτούτο Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών (ΙΑΚΕ).
- Τζιμογιάννης, Α. (2019). *Ψηφιακές Τεχνολογίες και Μάθηση του 21ου Αιώνα*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Φουντοπούλου, Μ.-Ζ. (2001). *Μάθηση και διδασκαλία. Βασικές αρχές της μάθησης και η διδακτική αξιοποίησή τους στα γλωσσικά μαθήματα: Συνειρμική ψυχολογία*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.
- Ψηφιακό Σχολείο*. (2011). Retrieved from <https://dschool.edu.gr>.

Δικτυογραφία

- bepipedo2-ekse.cti.gr/moodle-mentep/*. (2023). Ανάκτηση 12 20, 2022, από MENtoring Technology Enhanced Pedagogy: <http://bepipedo2-ekse.cti.gr/moodle-mentep/mod/book/view.php?id=1170&chapterid=18>
- ebooks.edu.gr*. (2023, 01 18). Ανάκτηση από Ψηφιακή Βιβλιοθήκη: Διαδραστικά Σχολικά Βιβλία: <http://ebooks.edu.gr/ebooks/>
- e-me.edu.gr/*. (2023). Ανάκτηση 12 15, 2022, από e-me.edu.gr: <https://auth.e-me.edu.gr/?eme=https://e-me.edu.gr/&cause=no-token&eat=26f5a60310d94a3106669489c52684e2>
- https://www.unesco.org/en/education/pdf/SALAMA_E.PDF. (1994). Ανάκτηση από <https://www.unesco.org/en>.
- photodentro.edu.gr*. (2023). Ανάκτηση 12 1, 2022, από Φωτόδεντρο Μαθησιακά Αντικείμενα: <https://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/7045#>
- photodentro.edu.gr*. (2023). Ανάκτηση 12 3, 2022, από Φωτόδεντρο Μαθησιακά Αντικείμενα: <https://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/7048?locale=el>
- www.greek-language.gr*. (2023). Ανάκτηση 01 25, 2023, από Η πύλη για την Ελληνική Γλώσσα: <https://www.greek-language.gr/greekLang/index.html>

Πηγές Εικόνων

Εικόνα 1: *photodentro.edu.gr*. (2023). Ανάκτηση 12 1, 2022, από Φωτόδεντρο Μαθησιακά

Αντικείμενα: <https://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/7045#>

Εικόνα 2, 3: *photodentro.edu.gr*. (2023). Ανάκτηση 12 3, 2022, από Φωτόδεντρο

Μαθησιακά Αντικείμενα: <https://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/7048?locale=el>

Εικόνα 4, 5: *e-me.edu.gr/*. (2023). Ανάκτηση 12 15, 2022, από e-me.edu.gr: [https://auth.e-](https://auth.e-me.edu.gr/?eme=https://e-me.edu.gr/&cause=no-token&eat=26f5a60310d94a3106669489c52684e2)

[\[token&eat=26f5a60310d94a3106669489c52684e2\]\(https://auth.e-me.edu.gr/?eme=https://e-me.edu.gr/&cause=no-token&eat=26f5a60310d94a3106669489c52684e2\)](https://auth.e-me.edu.gr/?eme=https://e-me.edu.gr/&cause=no-</p></div><div data-bbox=)

Εικόνα 6: *ebooks.edu.gr*. (2023). Ανάκτηση από Ψηφιακή Βιβλιοθήκη: Διαδραστικά

Σχολικά Βιβλία: <http://ebooks.edu.gr/ebooks/>

Εικόνα 7: *www.greek-language.gr*. (2023). Ανάκτηση 01 25, 2023, από Η πύλη για την

Ελληνική Γλώσσα: <https://www.greek-language.gr/greekLang/index.html>

Εικόνα 8: *bepipedo2-ekse.cti.gr/moodle-mentep/*. (2023). Ανάκτηση 12 20, 2022, από

MENtoring Technology Enhanced Pedagogy: [http://bepipedo2-ekse.cti.gr/moodle-](http://bepipedo2-ekse.cti.gr/moodle-mentep/mod/book/view.php?id=1170&chapterid=18)

[mentep/mod/book/view.php?id=1170&chapterid=18](http://bepipedo2-ekse.cti.gr/moodle-mentep/mod/book/view.php?id=1170&chapterid=18)